

JÖRJEFAN

Nº 51 Fevral - 2011 İctimai fikir jurnalı 3 AZN

HƏR ŞEY
ONUN ÜÇÜN

Redaktordan

İRFAN

Fevral/2011/№:51
ictimai fikir jurnalı
Dövlət Reyestr №: 1763

Təsisçi:
İpəkyolu MMC

Redaktor:
Nurlan MƏMMƏDZADƏ

Məsul katib:
Elşən RZAYEV

Məsləhətçi:
Dr. Abbas QURBANOV

Abunə və reklam işlərindən məsul:
Niyazi YUSIFOV
Tel: 051 920 79 14

Redaksiya heyəti:
Akademik
Vasim MƏMMƏDƏLİYEV
Prof.Dr. Şahin XƏLİLLİ
Dr.Siracəddin HACI
Dr.Alpay ƏHMƏDOV
Eldəniz SALMANOV
Ramiz MƏMMƏDOV
Səadət MÜRŞÜDOVA
Arif HEYDƏROĞLU
Akif HÜSEYNOV
Fuad QULİYEV

Kompyuter dizaynı:
Ülvi MƏMMƏDOV
Copyright 2011 © All Rights Reserved
Created and supported by "irfan"

Foto:
«İRFAŃ»

İllik abunə qiyməti:
Ölkədaxili 30 manat
Xarici ölkələr üçün 60 avro

Ünvan:
Bakı şəhəri,
Cəfərov Qardaşları küç. 16
Tel: (+994 12) 492 32 23,
493 02 93

www.irfandergisi.com
E-mail
irfandergisi@yahoo.com

Jurnalın materiallarından istifadə edərkən istinad zəruridir. Müəllifin mövqeyi ilə redaksiyanın mövqeyi üst-üstə düşməyə biler.

Əziz Oxucu!

İlk növbədə bütün jurnal kollektivi adından sizə salamlayıraq. Jurnalımızın builkı uğurları barədə bəzi şeyləri paylaşmaq istərdik. Hər keçən gün İrfan ailəsinin bir az da böyüdüyünü görürük. Hər gün ölkəmizin müxtəlif bölgələrindən abunə istəkləri alırıq ki, bu da bizi çox sevindirir. Sizlərdən gələn yazılar, şeirlər, təşəkkür dolu məktublar, redaksiyamıza gələn zənglər bu yolda gücümüzü artırır. Həvəslə, inamlı irəliləməyə davam edirik. Bizə olan etimadınızı doğrultmağa çalışırıq. Bunu özümüzə bir borc bilirik. Sizinlə birlikdə olmaqdan qürur duyuruq.

Əziz Oxucu!

Buradan sizə yeni bir müjdə də verməyin sevincini yaşayırıq. İpəkyolu Nəşriyyatı bu yaxınlarda yeni jurnal çıxarmağı planlaşdırır. Şükürler olsun, bugünə kimi "İrfan" və "Bizim Ailə" jurnalı oxucu tərəfindən yüksək səviyyədə qarşılandı. Cəmiyyətimzdəki balacaları da nəzərə alaraq yeni bir jurnal çıxarmağı düşündük. Yetişməkdə olan uşaqlarımızı irləni yöndən, milli-mənəvi dəyərlərə bağlı böyütmək üçün bu addımı atrıq. Ümidvarıq ki, tezliklə sizə yeni jurnal vasitəsilə bir az daha yaxın olacaqıq. Elə isə gözləyin!..

Əziz Oxucu!

Jurnalımızın bu sayını "Kəlməyi-Tövhid" və Rəsulullahın mübarək doğumunun gerçəkləşdiyi "Mövlud"a həsr etdik. Bu sayımızda "Həyat Onunla gözəldir", "Bütün dinlərin əsas prinsipi", "İnanc məhvərində tövhid və şirk", "İmanı tövhidləşdirmək" yazıları ana mövzumuzla bağlı qələmə alınmış gözəl məqalələrdir. İlkinci mövzumuz olan mövludla bağlı "Sözün canı və mövlud", "Allah onu belə sevirdi" yazıları görəcəksiniz. Eyni zamanda xalqımızın qan yaddaşı olan Xocalını da unutmadıq. Bu haqda da jurnalımıza layiq qələmə alınmış məqalələni oxuyub tarix şüurumuzu yeniləyəcəyik. "Cəmiyyətin xilası: təlim-tərbiyə və mənəviyyat", "Torpaq səndən inciməsin", "Bir kitab oxudum, həyatım dəyişdi", "Dərd olmayan dərdimiz", "Quranın şəfa verməsi" kimi tərbiyəvi məqalələri sevə-sevə oxuyacağınızdan əminik. Möhtərəm yazarın qələmə aldığı, "Haqq dostlarından hikmətlər" başlığı altında dərc olunanın silsilə yazılar önungüzdə fərqli bir üfüq açacaqdır. Sual-cavab rubrikamızın tərəfinizdən yüksək sevgi və maraqla qarşılanması bizi ayrıca sevindirdi. Sizdən gələn sualları cavablandırmağa çalışdıq. Bu sahədə ilahiyyatçı-mütəxəssisimizin qaneedici cavabları əminik ki, sizi də qane edəcəkdir.

Sözü çox uzatmadan sizə İrfanla baş-başa qoyuruq. Gələn görüşlərədək...

*Sorma hər kişinin əslin izzətindən bəllidir
Söhbəti irfan görənlər xidmətindən bəllidir.*

Nəsimi

İNANC MƏHVƏRİNDƏ
TÖVHİD VƏ ŞİRK
Murad SADIQOV
6

BÜTÜN DİNLƏRİN
ƏSAS PRİNSİPİ
Elşən RZAYEV
8

İMANI
TÖVHİDLƏŞDİRƏMƏK
Rüfət ŞİRİNOV
12

SÖZÜN CANI VƏ MÖVLUD
Adem ŞAHİN
16

TÖVHİD
Dr. Rafiz MANAFOV
18

BİR “KİTAB” OXUDUM,
HƏYATIM DƏYİŞDİ
Salih Zeki MERİÇ
22

DƏRD OL MAYAN
DƏRDİMİZ
Eldar KƏRİMÖV
24

İSLAM QARDAŞLIĞI
Mübariz ƏLİOĞLU
26

TORPAQ SƏNDƏN
İNCİMƏSİN
Dr. İbrahim BAZ
34

HƏYAT ONUNLA GÖZƏLDİR
Nurlan MƏMMƏDZADƏ

4

HAQQ DOSTLARINDAN
HİKMƏTLƏR
-Şeyx Sədi (quddisə sirruh)-2

28

CƏMİYYƏTİN XİLASI: TƏLİM-
TƏRBİYƏ VƏ MƏNƏVİYYAT
Aqil ƏLİYEV

20

*İnsani-kamil olmaya lazım olan irfan imis.
N. Misri*

QAN YADDAŞIMIZ –
XOCALI SOYQIRIMI
Ahmet TECİM

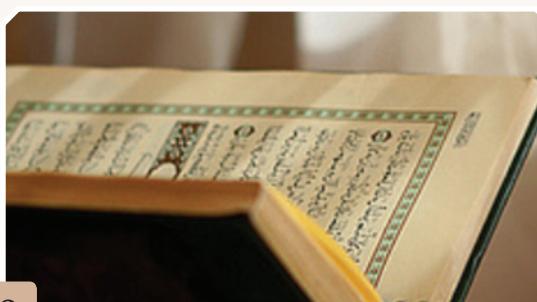
10

ALLAH ONU BELƏ SEVİRDİ
Saleh ŞİRİNÖV

14

QURANIN ŞƏFA VERMƏSİ
Dr. Mehman İSMAYILOV

39

AĞDAŞ – AĞ DAŞ?
Məmməd MƏMMƏDZADƏ
36

MÜƏLLİMİN
GÜNDƏLİYİNDƏN
38

SUAL-CAVAB
Anar QURBANOV
40

MÜDRİKLƏRDƏN
ÖYÜDLƏR
Akif HÜSEYİNLİ
43

LİDER, YOXSA MENECER?
Anar İBRAHİMOV
44

İBRƏTLİ MESAJ
Hasan Enes ÜNLÜ
46

BƏHANƏLƏR
İsmayıл VƏLİYEV
48

HİKMƏT LÖVHƏLƏRİ
Kamran MƏMMƏDOV
50

MƏŞHURLARDAN
NÜANSLAR
Ülvi MƏMMƏDOV
52

HƏYAT DƏFTƏRİNDƏN
Niyazi YUSİFOV
54

XƏBƏRLƏR
55

HƏYAT ONUNLA GÖZƏLDİR

Allah tərəfindən haqq dinlə gönüldərilən bütün peyğəmbərlər öz qövmlərini Allahdan başqa ilah olmadığını qəbul etməyə çağırmış və bu düstur ətrafında birləşməyə dəvət etmişdir. Elə bir bir peyğəmbər yoxdur ki, qövmünü “Qulu lə iləhə illəllah və əslihu – Allahdan başqa ilah yoxdur deyin və xilas olun!” deməsin. Bunun ən gözəl nümunələrini uca kitabımız Qurani-Kərimdə görürük.

İnsan yaşadığı dəyərlərə görə şərəf qazanır. İnandığı şeylərə görə izzət sahibi olur. Allahdan başqa ilah olmadığını qəbul edən, bu sözü lazımlıca dərk edərək gərəyini yaşayışında isbat edən kəs mömindir. Yəni Allahla bərabərdir. Allahla bərabərlikə ən böyük izzətdir, şərəfdir. İzzətli Allahın buyurduqlarına tabe olaraq Onunla olmaq insanı izzət sahibi edər. Bu haqda Uca Yaradan müqəddəs kitabımızda buyurur: “...İzzət də, (qüvvət və qələbə

də) yalnız Allaha, Onun Peyğəmbərinə və möminlərə məxsusdur, lakin münafiqlər (bunu) bilməzlər!” (əl-Munafiqun, 8) İslam mütəfəkkirlərdən biri belə deyir: “Mən Allahın birliyini tanımayıb, Onun önündə səcdə etməyən, lakin başqa qapılarda əyilən çox insan gördüm.” Allahın birliyini qəbul edən kəs eyni zamanda xeyrin və şərin də yalnız Ondan gəldiyini bildiyi üçün dünyəvi kiçik mənfəətlərdən ötrü başqalarına əyilməyən, əl açamayan insandır. Allah təslimiyətin zirvəsində olan Həzrət İbrahimin dilindən çıxanlara qualq verərək tövhidin nə demək olduğunu daha yaxşı dərk edə bilərik: “Məni yaradan və məni doğru yola yönəldən Odur! Məni yedirdən də, içirdən də Odur! Xəstələndiyim zaman mənə yalnız O, şəfa verir. Məni öldürəcək, sonra (yenidən) dirildəcək Odur. Və qiyamət günü xətamı bağışlayacağına ümidi etdiyim də

Odur!” (Əş-Şuara, 78-82) Bu düşüncədə olan insan kiminsə qarşısında əyilərmi, kiməsə qul olarmı? Əsla! Bu cür düşünən və hər şeyin Haqdan gəldiyinə iman edən kəs enişli-yoxuşlu həyat yollarında, qarşılaşlığı sınaqlarda ümidsizliyə düşmədən, daima Uca Mövla ilə mənəvi bərabərliyini qoruyan insandır. Belələri oda atılarkən yardımına gələn mələyə sığınmağı da tövhid həqiqətinə xələl gətirmək sayan və “Dostla dostun arasına girmə!” deyən İbrahim (ə.s) kimi Mövla yazmadıqca heç bir zərərə uğramaz. **“Bilin ki, Allahın dostlarının heç bir qorxusu yoxdur və onlar qəm-qüssə görməzlər.”** (Yunus, 63) ayəyi-cəliləsi də məhz belə məmənliklərə aiddir. Kəlməyi-tövhid insanın bu dünyada və axırətdə qurtuluşudur. Necəki, bir ölkənin, bir bölgənin sahibini tanımaq, onun qanunlarına tabe olmaq həmin yerdə insanın əmin-amanlığını təmin edən xüsusdur, kainatın sahibini tanımaq da hər şeyin sahibi olan Allahın himayəsinə girməkdir. Artıq bundan sonra bütün fanilər öz dəyərini itirmişdir.

Kəlməyi-tövhid eyni zamanda insanlar arasında birləşdiricilik xüsusiyyətinə malikdir. İnsanlar fitrət gərəyi hər hansı bir dəyər ətrafında birləşməyə meyllidirlər. Məsələn, bölgələrə görə yerlipərəstlik, futbol komandalarına azarkeşlik, hər hansı bir marka ətrafında birləşmək bu baxımdan verə biləcəyimiz misaldır. Bütün bu kimi birləşmələr arasında mənfi kateqoriyaya girənlər də var, müsbət sayılanlar da. Mövzumuz bu olmadığı üçün bu haqda ətraflı danışmadan məsələyə qayıdaq. İnsanı yaradan Uca Mövla onun fitri təmayüllərini də ən gözəl biləndir. Məhz buna görə də insanların ətrafında birləşəcəyi ən mükəmməl düsturu özü təyin etmişdir: Lə iləhə illəllah. Çünkü burada insanlar arasında ayrı-seçkilik, irq, rəng, zənginlik, kasıblıq, milliyyət fərqi qoyulmadan bərabərhüquqluluq prinsipi

Islam mütəfəkkirlərindən biri belə deyir: “Mən Allahın birliyini tanımayıb, Onun önündə səcdə etməyən, lakin başqa qapılarda əyilən çox insan gördüm.”

var. Allah və Rəsulu insanları bu gerçəyə səsləyir. Digər tərəfdən zəmanəmizdə bəzi qardaşlarımızın qruplaşaraq bir-birinə qarşı gəldiyini, xırda fikir ayrılıqları səbəbindən araya fitnə-fəsad toxumlarının səpildiyini müşahidə edirik. Halbuki hər kəs düşünməlidir: Əgər mən də, qarşı tərəf də Lə iləhə illəllah deyiriksə, yalnız Allaha qul olduğumuzu, Onun hüzurunda eyni olduğumuzu qəbul ediriksə, bu ayrılıqlar nəyə gərək? Ölkəmizdə və dünyada yaşayan müsəlmanların yeganə qurtuluş yolu, nicat vəsiləsi yalnız bu həqiqəti dərk etməkdən keçir.

İmanın şərtinin kəlməyi-tövhidi söyləmək olduğunu deyirik. Allahın bir əmrini də burada diqqətlərə çatdıraraq mövzunu bitirmək istəyirəm. **“Ey iman gətirənlər! Allaha və Peyğəmbərinə, Onun Öz Peyğəmbərinə endirdiyi Kitaba (Qurana) və ondan əvvəl nazil etdiyi kitablara iman gətirin!”** (Ən-Nisa, 136) Burada ilahi xitab birbaşa möminlərədir. Tövhid kəlməsini söyləyib iman edən bizlərə. Bu gün hər birimiz götür-qoy edib, öz imanımızın hansı səviyyədə olduğuna baxaq. Əgər ilah olaraq Allahı tənqidimizi deyib, saxta ilahlar rəqrəsində mənfeətimizdən ötrü əyiliriksə, hər gün evdən çıxmadan günün ulduz falına baxıb işlərimizi ona görə planlaşdırırıqsa, ibadətimizə riya qarışırıqsa, Allah üçün etdiyimizi deyib, yaxşılıq etdiyimiz insandan təşəkkür görmədikdə arxsınca danışırıqsa, deməli imanın, tövhidin həqiqətindən bixəbərik.

İNANC MƏHVƏRİNDƏ TÖVHİD VƏ ŞİRK

Sirk: ərəbcəsi “əş-şərikə” və ya “əş-şirkə” olan bu söz şəriklilik, ortaqlıq mənasında işlənir. İstilahda isə Allah-Təalaya inanmaqla birlikdə qüdrət və qüvvətdə Ona bərabər olan başqa ilahalar tanımaqdır. Tövhid isə birləmək mənasına gəlir. İmanımız gücləndirib qorumağın birinci şərti İslamin əsası olan tövhidi anlamaq və mənimsəməkdir. Tövhid günümüzdə hər kəsin dilindən düşürmədiyi, lakin mənasını dəqiqliklə anlamadığı vəciz bir ifadədir. Bu ifadə İslam dininin bütün əsaslarını özündə cəmləşdirən əhəmiyyətli bir termindir. Bunu söyləyən insan şirkdən paklanmış və bütün yönəriylə yeni bir inancı qəbl etmiş sayılır. Şirk tövhidin qarşısındadır. Şirkin olduğu yerdə tövhiddən, tövhidin olduğu yerdə də şirkdən söz edilə bilməz.

“İman gətirib imanları zülmə qatışdırmayanlar əmin-amalıqdadırlar. Haqq yola yönəlmışlər də onlardır!” (əl-Ənam, 82) ayəsi nazil olduqda bu gün bizim etdiyimiz kimi “məncə”lər, “səncə”lər uydurmadan

hər mövzuda Allah Rəsuluna müraciət edən səhabələr dərhal Rəsulullahın hüzuruna gələrək dedilər ki:

“Ya Rəsulallah, hansımızın imanına zülm qarışdırırmamağa gücü çatar? İndi bizim həlimiz necə olacaq?” bu suala Peyğəmbərimiz (s.ə.s) belə cavab verdi: “Xeyr, məsələ sizin düşündüyüni kimi deyil. Burada qəsd olunan şirkdir. Yəni səhbət tövhidə şirk qatma-yanlardan gedir. Siz Loğman surəsində “**şübhəsiz ki, şirk çox böyük zülmdür**” ayəsini eşitmədinizmi?”

Bu şərhlərin işığında tövhidimizi yoxlayaraq onu şirk, küfr, şübhə və digər kirlərdən təmizləyərək özümüzü xilas etməliyik.

“Kim səmimiyyətlə və gərəyini yerinə yetirərk “Lə iləhə illəllah” deyərsə cənnətə girər.” (Feyzul-Qadir, 6-189) hədisi-şərifini bu hədislərin işığında daha yaxşı anlayarıq. İman tərənnümlərdən və bərbəzekli söz-lərlə ədəbiyyatçılıq etməkdən ibarət deyil. O, qəlbədə kök salıb əməllərdə özünü göstərən ruhdur. Tövhidi ləkələyəcək şeyləri Rəsulullah (s.ə.s) belə açıqlayır: “Dünyaya

həris olub, dünya üçün mal toplamaq, dünya üçün verməmək və peyğəmbərlərin dediklərini deyib, etdiklərini etməməkdir." Tövhidin ixlasını açıqlayarkən də: "Sahibini Allahın haramlarından uzaqlaşdırmasıdır." –buyurmuşdur.

Bizim sahib olduğumuz tövhid bizi hərəmlardan uzaqlaşdırıb halallara yönəldə bilməri? Ypxsa əksi olur? Tövhidimizi bir daha gözdən keçirək.

Tövhid bütün ilahları, müxtəlif tanrıları əlinin tərsiyə geri çevirib yalnız Allaha təslim olmaqdır. Tövhid fərdi, ictimai, hüquqi, əxlaqi, bütün yönəriylə İslamin əsasıdır. Kəlməyi-tövhidi söyləyən kəs Allah və Rəsulunun bütün əmr və qadağalarını qəbul etmiş sayılır. İslamin bu əmr və qadağalarını bilsə də, bilməsə də əsas olan əvvəlcədən qəbul etməsi və hər mövzuda Allaha və Rəsuluna təslim olmasıdır.

Bir ağacın bütün xüsusiyyətlərinin kiçicik bir çeyirdəkdə gizlənməsi kimi tövhid də İslamin bütün hökmərini özündə cəmləşdirən İslam ağacının çeyirdəyidir. O çeyirdəyin həyat tapa bilməsi üçün hər şeydən əvvəl onu çürütməkdən, içində başqa maddələrin qarışmasından qorunmayıq. Əks təqdirdə ondan bitəcək ağaç baxanların ad verə bilməyəcəyi bir bitki olacaqdır.

Tövhid çeyirdəyi zərər görmüş bir insandan keyfiyyəti bir müsəlmanlıq gözləmək mümkün deyil. Tövhid kəlməsini söylədikdən sonra Allah və Rəsulunun dediklərini etmək məcburiyyətindəyik. Əks təqdirdə özümüzü və ətrafımızdakı insanları aldatmış olarıq. Verilən sözün məsuliyyəti vardır. Bu kəlməni söyləyən insan özünü Allaha nəzir etmiş sayılır.

Kiçik yaşlarımızda bizə deyərdilər ki, "kəlməyi-tövhidi" söyləyən müsəlman olur. Biz də bunu həmişə belə zənn etdik. Halbuki kəlməyi-tövhidi söyləyən müsəlman olmaz. Kəlməyi-tövhidin mənasına inanan insan müsəlman olar. Məsələn, bir əcnəbiyə zorla, pul verərək, xətir üçün, film çəkmək

Tövhid bütün ilahları, müxtəlif tanrıları əlinin tərsiyə geri çevirib yalnız Allaha təslim olmaqdır. Tövhid fərdi, ictimai, hüquqi, əxlaqi, bütün yönəriylə İslamin əsasıdır. Kəlməyi-tövhidi söyləyən kəs Allah və Rəsulunun bütün əmr və qadağalarını qəbul etmiş sayılır.

məqsədiylə bu sözü dedirtsek də müsəlman olmaz. Çünkü o, nə dediyinin fərqində deyil və bu kəlmənin mənasına iman etməmişdir.

Bir dəfə müşriklər Rəsulullahın yanına gəlib: "Nə istəyirsənsə onu edərik. Sadəcə olaraq sən tanrılarımıza dil uzatma. Bizi və yolumuzu qınama. Aramızdakı bu mücadilə sona çatsın." –dedilər.

Onlara qulaq asan Allah Rəsulu belə buyurdu: "*Mən sizdən heç nə istəmirəm. Sizizi yalnız bir kəlməyə dəvət edirəm. Əgər o kəlməni desəniz bütün ərəblər sizə boyun əyəcək. Ərəb olmayanlar da sizə cizyə vermək məcburiyyətində qalacaqlar.*" Bunu eşidən müşriklər çox sevindilər və: "Ya Məhəmməd, bir deyil, lap on söz deyək. Yetər ki, bu iş sona çatsın. Nədir bəhs etdiyin o kəlmə?" –dedilər. Allah Rəsulu: "Mən sizdən "Lə ilehə illəllah" demənizi istəyirəm" buyurduqda üzləri qıpqrırmızı olan müşriklər libaslarını ciyinlərinə atdılar və: "Bizdən çox ağır bir şey istədin, əbədiyyətə bunu söyləyə bilmərik" deyərək çıxıb getdilər.

Burada çox ciddi düşünmək lazımdır. Bir az əvvəl bir deyil, min söz söyləməyə hazır olan adamlar kəlməyi-tövhidi eşidər-eşitməz ilandan, əqrəbdən, aslandan hürkmüş kimi qaçmışdilar. Əcəba, bunun səbəbi nə idi? Bu kəlmədə nə vardı ki, bu qədər qorxdular. Ona görə qorxdular ki, dilləri ərəb diliydi. Çünkü kəlmənin mənasını anlamışdilar. Bu kəlmənin həyatlarını dəyişəcəyini bilirdilər. Bilirdilər ki, bu kəlməni söyləməklə bütün bu mənaları qəbul etmiş olacaqlılar. Ona görə də bu yükün altına girmədən qaçıb getdilər.

Görəsən biz bu kəlməni söyləyərkən sözünü etdiyimiz mənalara inanaraqmı söyləyirik? Yoxsa ağızımız vərdiş etdiyi üçün söyləyirik? Bunu düşünmək və bilmək məcburiyyətindəyik. Rəbbimiz bizi qəlbi bütün şirkərdən təmizlənən və kəlməyi-tövhid üçün döyünen bəndələrindən eyləsin!

BÜTÜN DİNLƏRİN ƏSAS PRİNSİPI

Allah hər ümmətə şübhəsiz bir peyğəmbər göndərmişdir. Bütün bu peyğəmblərin təkcə bir göndəriliş məqsədi vardı: İnsanları yalnız Allaha ibadət etməyə dəvət etmək və Ona ortaq qoşmaqdan çəkindirmək...

Bütün Peyğəmbərlərin dini birdir. O din isə “Tövhid dinidir”. İnsanın şəhadəti söyləyib tövhidə bağlılığı bütün ilahi dirlərdə əsas prinsipdir.

İslamın əsası tövhid, tövhidin əsası Allahın birliyidir. Allahı tək, uca, mütləq güc sahibi və hər şeyin maliki olaraq qəbul etməkdir. Bu inancı təsdiq edən hər bir şəxs hər yerdə, bütün hərəkət və dü-

şüncələrində Allahı ön planda tutar. Allahın varlığı və birliyi onun şüurunu doldurur və həyatını dəyişər.

Mükəmməl şəkildə yaradılan, Allahın xəlifəsi olaraq məmur edilən insan daim ilahi vəhyin müxatəbidir. Bu vəhyin təhrif edildiyi və ya unudulduğu hər yerdə azgınlıq var. İnsan üçün yeganə nicat yolu xəlifəliyini ona bildirildiyi şəkildə ifa etməkdir.

Tirmizi və Təbəraninin rəvayət etdiyinə görə: İbn Məsud (r.a) deyir ki: “Üzərində Rəsulullahın (s.ə.s) möhrü olan vəsiyyətini görmək istəyən bu ayəni oxusun:

“De: “Gəlin Rəbbinizin sizə nələri

İslamda ilk qadağan edilən şey hər növü ilə şirkdir. Digər bütün qadağalar ondan sonra gəlir. Allaha qulluq üçün yaradılan insan ilk növbədə Ondan başqasına qulluq etməməklə, Ona heç bir şeyi ortaq qoşmamaqla əmr olunmuşdur. İslamda heç bir əmr və qadağa tövhid olmadan bir məna ifadə etməz.

haram etdiyini deyim: Ona heç bir şeyi ortaq qoşmayın; ata-anaya yaxşılıq edin; kasıbılıq üzündən uşaqlarınızı öldürməyin...” (əl-Ənam, 151)”

Uca Allah bu ayədə sevimli Peygəmberimizə buyurur ki: Ya Rəsulum! Allah-dan başqasına ibadət edən, Allahın onlara verdiyi ruziləri haram edən, uşaqlarını öldürən insanlara etdikləri əməllərin nəfslərinin və şeytanın aldatması olduğunu de. Onlara de ki, gəlin zənn, yalan və böhtan olaraq deyil, Allah tərəfindən bir vəhy və əmr olaraq Rəbbinizin sizə nələri haram qıldığını xəbər verim: Ona heç bir şeyi ortaq qoşmayın.

İslamda ilk qadağan edilən şey hər növü ilə şirkdir. Digər bütün qadağalar ondan sonra gəlir. Allaha qulluq üçün yaradılan insan ilk növbədə Ondan başqasına qulluq etməməklə, Ona heç bir şeyi ortaq qoşmamaqla əmr olunmuşdur. İslamda heç bir əmr və qadağa tövhid olmadan bir məna ifadə etməz. Allaha ibadət etmə, əmrlərini yerinə yetirmə, qadaqlarından uzaq durma tövhiddən uzaqlaşlığıandan etibarən hökmünü itirər. Tövhiddən ayrılmak Allahın birliyini inkar etməkdir ki, bunun da adı şirkdir.

Rəsulullah (s.ə.s):

- Ey Muaz, Allahın qulları üzərindəki haqqı ilə, qulların Allah üzərindəki haqqının nə olduğunu bilirsənmi? -buyurdu.

Muaz (r.a):

- Allah və Rəsulu daha yaxşı bilir, -dedi.
- Şübhəsiz Allahın qulları üzərindəki haqqı Ona heç bir şeyi ortaq qoşmayaraq

qulluq etmələri, qulların Allah üzərindəki haqları isə Ona heç bir şeyi ortaq qoşmayanlara əzab etməməsidir, -buyurdu. (Buxari, Müslim)

Tövhid yəqindir. Yəqin isə məxluqatın hər cür hərəkətlərini Allahın feili olaraq bilmək və feillərində Ona heç bir şeyi ortaq qoşmamaqdır. İnsan Rəbbini tanıyaraq bu duyğusunda daim olduqda tövhidə nail olar. Yalnız belə vicdanlar və qəlblər şirkin pisliyindən, ağıl da xürafələrdən və batıl inanclardan təmizlənir. Ancaq belə cəmiyyətlər cahiliyyə adətlərindən xilas olur.

Tövhid olmadan haqq yolda olmaq olmaz. Tövhidi hər cür şirk bataqlığından qorumaq isə hər bir müsəlmanın iman vəzifəsidir.

Tövhid əqidəsi ilə yaşayib bu əqidə ilə ölü bilmək üçün tövhid iqlimində bir həyat yaşamaq lazımdır. Bunun üçün isə ilk növbədə qəlbəki bütün mənfilikləri dəf edərək onu nəfs bütlərindən təmizləmək şərtidir. Unutmamaq lazımdır ki, insan Rəbbi ilə olduqda ən böyük, nəfsi ilə olduqda isə ən kiçik olur. Ayəyi-kərimədə buyurulur:

“(Rəsulum!) Nəfsini özünə ilah edəni gördünmü?..” (əl-Furqan, 43)

Bu ayəyi-kərimə də bizim üçün ən böyük xəbərdarlıqdır:

“Ey iman gətirənlər! Allahdan layiqincə qorxun. Yalnız müsəlman olduğunuz halda (müsləman kimi) ölü!” (Ali-İmran, 102)

QAN YADDAŞIMIZ XOCALI SOYQIRIMI

1988-ci ildən başlamış Ermənistan-Azərbaycan, Dağlıq Qarabağ münaqişəsi ən dəhşətli hadisələrlə tarixə düşmüşdür. Bu qanlı faciələrdən biri Xocalıda baş vermiş soyqırım oldu. Bədnam qonşularımızın əzəli və əbədi düşmən gözüylə baxdıqları Azəri-türk xalqına qarşı həyata keçirdikləri bu soyqırım XX əsrin ən dəhşətli və qəddar faciələrindən biri hesab edilə bilər. Xocalı faciəsi tarixdə bizə məlum olan Babiyar, Xatın, Liditse faciələri ilə eyni səviyyədə durur.

Xocalı faciəsi iki yüz ilə yaxın bir müd-dətdə erməni şovinist-miilətçiləri tərəfindən azərbaycanlılara qarşı müntəzəm olaraq həyata keçirilən etnik təmizləmə və soyqırımı siyasətinin davamı və ən qanlı səhifəsidir. Öz miqyasına və dəhşətlərinə görə dünya tarixində analoqu az olan Xocalı soyqırımını törətməkdə erməni vandalları və ideoloqları öz planlarına nail olmaq məqsədi güdürdülər. Məqsəd Dağlıq Qarabağı və digər Azərbaycan torpaqlarını ələ keçirmək, xalqımızın müstəqillik və ərazi bütövlüyü uğrunda mübarizə əzmini qırmaq idi. Lakin mənfur düşmən öz niyyətlərinə çata bilmədi. Doğrudur, faciə bütün Azərbaycan xalqını sarsılmış, Xocalı sakınlərinə sağalmaz yaralar, mənəvi zərbələr vurmuşdur. Lakin xocalılar hətta amansız soyqırım gündündə də özlərini əsl qəhrəman kimi aparmış, erməni-sovet hərbi birləşmələrinə qarşı qeyri-bərabər döyüsdə igidliklə vuruşmuş, düşmən qarşısında əyilməmiş, xalqımızın qəhrəmanlıq tarixinə şərəfli səhifələr yaz-

mışlar. Mühasirə altında qalan Azərbaycan əsgəri son mərmisi qurtarana qədər düşmənə müqavimət göstərmiş və öz andına sadıq qalmışdır.

1992-ci il fevralın 25-dən 26-na keçən gecə 366-ci moto-atıcı alayla birləşmiş cinayətkar erməni hərbi dəstələrinin vəhşiliyi nəticəsində bir gecədə 613 nəfər şəhid, 487 nəfər şikət olmuş, 1275 nəfər dinc sakin - qocalar, uşaqlar, qadınlar əsir götürülərək ağlagəlməz erməni zülmünə, təhqirlərə və həqarətlərə məruz qalmışlar. Bu gün 150 nəfərin taleyi hələ də məlum deyil. Şəhid olanların 106 nəfəri qadın, 63 nəfəri isə azyaşlı uşaqlar, şikətlərin 76 nəfəri yetkinlik dövrünə çatmamış oğlan və qızlardır. O qanlı qış gecəsində 8 ailə bütövlükde məhv edilmiş, 24 uşaq hər iki valideynini, 130 azyaşlı uşaq isə valideynlərdən birini itirmişdi. Şəhid olanların yalnız 335 nəfəri dəfn olunmuşdur. 200 nəfərin ayaqları soyuqdan qanqrena olmuş, 1000 nəfərdən artıq şəhər sakini müxtəlif dərəcəli bədən xəsarəti almışdır.

Bu cinayətdə 56 nəfər xüsusi qəddarlıqla və amansızlıqla qətlə yetirilmişdir. Onlar diri-diriyə yandırılmış, başları kəsilmiş, qafalarının dərisi soyulmuş, körpə uşaqların gözləri çıxarılmış, süngü ilə hamilə qadınların qarınları yarılmışdı. Meyitlər üzərində dilə gətirilməsi mümkün olmayan təhqiramız hərəkətlər edilmişdir.

Hücumda ermənilər tərəfindən mayor Ohanyan Seyran Muşeqoviçin komandası altında 366-ci alayın 2-ci batalyonu, Yevgeni Nabokixin komandası altında 3-cü batalyonu, 1-ci batalyonun qərargah rəisi Çitçyan Valeriy Isayeviç və alayda xidmət edən 50-dən atriq erməni millətindən olan zabit və praporşiklər, tanklar, piyadaların döyüş maşınları, toplar, D-30 qaubitsası və digər müasir hərbi texnika iştirak etmişdir.

Xocalı faciəsinin acı nəticələrini hamı bilməli və daim yadda saxlamalıdır: Ümumməlli lider, mərhum prezidentimiz Heydər Əliyevin Xocalı faciəsi haqqında deyirdi:

«Xalqımızın qəhrəman, igid övladları torpaqlarımızın müdafiəsi uğrunda vuruşaraq şəhid oldular. Ancaq bütün bu tərəfin içində Xocalı faciəsinin xüsusi yeri var. O da ondan ibarətdi ki, bir tərəfdən bu, hər bir Xocalı sakininin öz torpağına, millətinə, Vətəninə sədaqətliliyinin nümunəsidir. Digər tərəfdən də Ermənistən millətçi, vəhşi qüvvələri tərəfindən Azərbaycana qarşı edilən soyqırımıdır - vəhşiliyin görünməmiş bir təzahürüdür.

Bu kədərli on doqquzuncu ildönmündə Xocalı şəhidlərinin əziz xatirəsini bir daha yad edir, onlara Allahdan rəhmət diləyir, Vətənimizin azadlığı uğrunda canını fəda etmiş bütün oğul və qızlarımızın ruhu qarşısında təzim edirik!

İMANI TÖVHİDLƏŞDİRMƏK

Ən mükemmel din olan İslama görə iman hər işin əslidir və qəbul şərtidir. İmansız edilən heç bir əməl Allah dərgahında qəbul görülməmişdir. Yəni İslama görə sevmək də, nifrət etmək də Allah üçündür. Eyni zamanda imanı olmayan şəxsin də Allah dərgahında milçeyin qanadı qədər dəyəri yoxdur. Daha açıq şəkildə ifadə etsək, cəmiyyətimizdə məşhur olan “Qəlbim təmizdir” ifadəsi mücərrəd mənada bir dəyər ifadə etmir, ancaq imanlı olub qəlbini bütün mənfi xislətlətdən təmizləmək qurtuluş vəsiləsidir. Bizi Allah qatında dəyərli edən amil “iman”dır. İmanın əsası da tək kəlmə ilə ifadə etsək “Lə iləhə illəllah”, yəni kəlməyi-tövhiddir.

Lə iləhə illəllah kəlməsindən ibarət olan kəlməyi-tövhid şəkli cəhətdən çox sadə və qısa görünür. Ancaq daşıdığı ahəng və məna baxımından kəlmə və cümlələrlə ifadə edilməyəcək qədər dərin və genişdir. Peyğəmbər əleyhissalam əhəmiyyətinə diqqət çəkmək üçün kəlməyi-tövhidlə əlaqəli bir çox müjdələr vermişdir. Bu kəlmə hər bir şəxsin dünya və axırətinin siğortasıdır. Bu hədislərə əsasən kəlməyi-tövhidi söyləyən hər kəsi müsəlman qəbul etməli və onlara müsəlman kimi rəftar edilməlidir. Odur ki,

Həzrət Peyğəmbər əleyhissalam “Mən insanlarla *lə iləhə illəllah* deyənə qədər mücadilə etməklə əmr olundum. Kim *lə iləhə illəllah* deyərsə məndən malını, canını zəmanət altına almışdır. Həqiqi hökm və hesab Allaha məxsusdur. “Biz zahirə görə hökm verərik” qaydasına əsasən də kəlməyi-tövhidi dili ilə ifadə edən şəxsi müsəlman qəbul etməliyik. Səmimiyyət Allah və bəndəsi arasındadır. Həzrət Peyğəmbəri, qızı Zeynəbi dəvədən yıxaraq şəhid edən Habbar bin Əsvədi, sevimli əmisi Həzrət Həmzəni şəhid edən Vəhşini və müsəlmanlara hər cür əzab-əziyyəti rəva görən Əbu Cəhlin oğlu İkriməni əfv etməyə vadər edən bu kəlmə və bu fikirdir.

Bu xüsusla əlaqəli olaraq Həzrət Üsamənin hekayəsi məşhurdur. Rəvayətə görə bir döyüş əsnasında Üsamənin düşməni məğlub olarkən kəlməyi-şəhadət gətirdi. Ancaq Üsamə onun bu şəhadətini ölümdən qorxduğu üçün söylədiyini düşünərək onu öldürdü. Mədinəyə qayıtdıqda bu hadisədən xəbər tutan Həzrət Peyğəmbər əleyhissalam çox kədərləndi və Üsaməni “Ey Üsamə, lə iləhə illəllah deyən adəmi niyə öldürdü? -deyərək danladı. Hətta bunu o qədər təkrarladı ki, Üsamə kədərindən, “Kaş o günə ki-

La ilâha illâllah kâlmâsindân ibarât olan kâlmeyi-tövhid şâkli câhâtdân çox sadə və qısa görünür. Ancaq daşlığı ahäng və mənâ baximindan kâlmâ və cümlâlərlə ifadə edilməyəcək qâdər dârin və genişdir. Peyğəmbər əleyhissalam əhəmiyyətinə diqqət çəkmək üçün kâlmeyi- tövhidlə əlaqəli bir çox müjdələr vermişdir. Bu kâlmâ hər bir şəxsin dünya və axırətinin siğortasıdır.

mi İslama girməmiş olaydım və bu cinayəti işləməkdən uzaq qalaydım” deyə ağlından keçirdi. Bəzi rəvayətlərdə isə Həzrət Peyğəmbərin “Sən onun səmimi olub-olmadığını öyrənmək üçün qəlbini yardımınır?” -dediyi ifadə olunur.

Həzrət Peyğəmbər “*Kim lə ilâhə illâlah* deyərsə cənnətə girər”- buyurmuşdur. Yuxarıda da ifadə etdiyimiz kimi dünyada sadəcə lə iləhə illəllah kâlməsi bir insan üçün qurtuluş ola bilər, ancaq Allah dərgahında bu kâlmənin dəyər qazanması üçün sadəcə söyləmək kifayət deyil. Ancaq bu kâlmənin içi doldurulduğu, mənasının haqqı verildiyi zaman nicat səbəbidir. Qurtuluş kâlmədə deyil, kâlmənin mənasındadır. Bu baxımdan Vəhb bin Münnəbbihə verilən sual çox mənalıdır. Həzrətdən soruşurlar ki, “**Lə iləhə illəllah**” kâlməsi cənnətin açarı deyilmə? O da “bəli elədir, amma hər açarın mütləq dişləri də olur. Əgər dişləri olan açarı gətirsən qapı üzünə açılar, gətirməzsən açılmaz” cavabını verir. (Buxari) Dişsiz açar sadəcə dəmir çubuqdan ibarət olduğu kimi, haqqı verilməyən kâlmeyi-tövhid də sadəcə hərflərdən ibarət bir kâlmə olar.

Tövhid açarının dişlərini saymaqla bitirmək olmaz. Lə iləhə illəllah açarının bir dişi Allahdan başqa ilah olmadığını qəbul edərək, bütün hökm və hakimiyyətin ona aid olduğunu qəbul etməkdir. Bir digər dişi Ondan gələn hər şeyə razı olmaq, hər şeyin Ondan olduğuna inanmaqdır. Sadəcə sıxıntılı anlarda deyil, bolluq və rəhatlıqda da Onu zikr etmək, Ona şükür etməkdir. Digər dişi həyatın hər anını Ona görə tənzimləyib, Ona görə yaşamaqdır. Onun razı qalacağı əməllər işləməkdir.

Dünyada “**Mən cinləri və insanları ancaq mənə ibadət etsinlər deyə yaratdım**” (Zariyat Surəsi 56) ayəsini anlayaraq və tətbiq edərək yaşamaq, sadəcə Ona sitayış etməkdir. Könlünü sadəcə Ona həsr edib, digər bütün varlıqları uzaqlaşdırmaqdır.

Başqa bir dişi mal və mülk sahibinin Onun olduğunu qəbul etmək və ruzinin ancaq Onun verə biləcəyinə inanmaqdır. Hər səhər qursaqları boş halda çıxıb, dolu halda geri qayıdan quşlardakı təslimiyət ruhu ilə yaşamaq və dünyani sadəcə ruzi qazanma məkanı olaraq görməməkdir. Bu acların bir digər dişi halal qazanmaq və halal yeməkdir. Yetimlərin haqqını yeməmək, yoxsulların haqqına əl uzatmaqm, möhtacların haqqını qəsb etməmək, rüşvət yeməmək ... dir. Bu an oləcək kimi axırət üçün, heç ölməyək kimi dünya üçün çalışmaqdır, kâlmeyi-tövhidin digər dişi. Dişlərdən biri də Allah üçün, Onun kələməi üçün, namus üçün, vətən üçün, millət üçün, din üçün canını fəda edə bilməkdir. Qeybətdən, dedi-qodudan, paxilliqdan, kobudluqdan, kin-küdürütdən, həsəddən... uzaq yaşamaqdır, lə iləhə illəllah.

Əgər saymaqla bitməyəcək olan bu xüsuslar bizim “Lə iləhə illəllah”ımızda varsa, o zaman canımız, malımız, qanımız boşça getməyəcək. O zaman tam mənada imanın və ibadətin ləzətini alarıq. Allah və Rəsulunun bizdən istədiyi tövhid kâlməsi və iman bu xislətlərlə dolu olandır.

Sözün əsl mənasında qurtuluşumuzun əslisi olan “**LƏ İLƏHƏ İLLƏLLAH**”ı anlamaq, yaşamaq və yaşatmaq təmənnalayıla...

ALLAH ONU BELƏ SEVİRDİ...

Allah Əziz Peyğəmbərinə çox nəmətlər verdi. Qəlbindəki sixıntıları, yolundakı əngəlləri bir-bir təmizlədi. Kainatın Rəbbi Ona doğru yolu göstərdi. Pisliklərdən nifrat etdirdi. Çünkü ona böyük bir vəzifə verəcəkdi. Onun əliylə diniyi təkrar dırıldıcılığı.

Ona elm və hikməti öyrədəcəkdi.

O zamanlar Məkkə kiçik bir yer idi. Orada Rəsulullahə əl-Əmin desələr də dünya onu tanımadı.

Haqq-Təala Həbibini kainata tanıdı.

Artıq “Lə iləhə il-ləllah” deyən, ardından “Muhəmmədur-Rəsulullah” deyəcəkdi.

“Əşhədu ən lə iləhə il-ləllah” deyən, “Və əşhədu ənnə Muhammədər-Rəsulullah” deyəcəkdi.

Azanlar qiyamətə qədər bütün kainata Allahın adı ilə birləşdə Onun da adını eşitdirəcəkdi.

Ona Rəsulullah deyən Allahı Rəbb qəbul etmiş olacaqdı.

Allah-Təala İnşirah surəsində Rəsuluna çox əhəmiyyətli qaydalar öyrətdi:

Artıq boş dayanmaq olmazdı.

Bir işi bitirincə başqa bir işə yönələcəkdi.

Və bunu da yaxşı bilirdi ki:

Çətinlik varsa, yanında asanlıq da var.

Önəmli olan başqasına deyil, Rəbbinə bağlanmaqdır.

Rəbbi Onu əsla kədərləndirmədi.

Sevən sevdiyini üzməməli, ona gözəl söz söyləməlidir.

Buna görə də Allah-Təala Rəsulunun qəlbini qırmazdı. Bəzən ona xəbərdarlıq etdiyi vaxtlar da oldu.

Amma xəbərdarlıq etmədən əvvəl könlü-nü alardı. Bilirdi ki, Rəsuli-Əkrəm Allahdan ən çox qorxan və ona ən çox ehtiram edəndir. (Buxari, Müslim)

Bu hadisə və ardından enən ayə anlatmağa çalışdığımız bu dərin məhəbbətin misallarından sadəcə biridir:

Çox isti bir mövsüm idi. Günəşin yanındığı, kölgənin “gəl-gəl” dediyi vaxtları.

O günlərdə Təbuk yürüyü başladı. Peyğəmbərimiz hamının hazırlanmasını əmr etdi. Deyilənə görə, batan gəmini əvvəlcə siçanlar tərk edər. Münafiqlər də döyüşdən qaçmaq üçün Rəsuli-Əkrəmin yanına gəlib bəhanələr uydurdular. Allahın Sevimli Elçi-si də “Bu könülsüzlərdən xeyir gəlməz” deyə onlara icazə verdi.

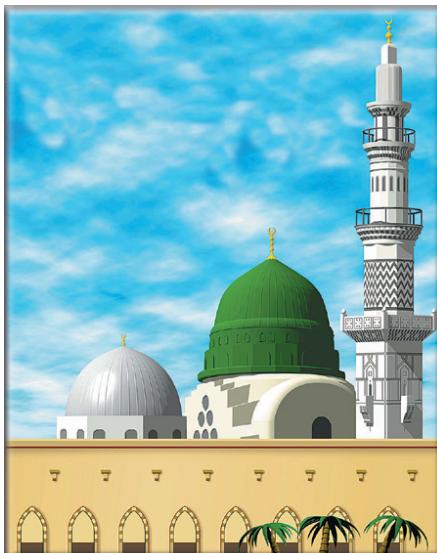
Allah-Təala bu icazəni doğru görmədi. Bunlara savaşdan niyə qaçıqları soruşulmalıdır.

Bunu Rəsuluna xatırlatmaq istədi. Amma Kainatın Fəxrinin həssas qəlbini bu xəbərdarlığa necə dözəcəkdi?

Ona görə Mərhəmətli Rəbbimiz ən çox sevdiyi bəndəsini incitmədən:

“Allah səni əfv etsin” deyə sözə başladı. Ardından belə buyurdu:

“Doğru danışanlar sənə bəlli olmadan, yalançıları tanımadan nə üçün onlara izin verdin?” (ət-Tövbə 43)

Həbibinə xəbərdarlıq etmədən əvvəl könlünü almaq demək ki, ilahi əxlaqın gərəyi idi.

İmansızlar Allahın dinini inkar edirdilər. Rəsulullahın şair, dəli, xəstə deyirdilər. Bu sözlər Peyğəmbərimizi çox incidirdi. Xüsusiylə də “yalançı” demələri Ona çox ağır gəlirdi. Əziz Peyğəmbərimizin yalançı olmadığını özləri də çox yaxşı bilirdilər əslində. İllərlə “əl-Əmin” dedikləri şəxs bir-dən-birə necə yalançı ola bilərdi? Allah-Təala Rəsulunun kədərləndiyini görüb Ona belə təsəlli verdi:

“(Həbibim,) bilirik ki, onların dedikləri söz səni çox kədərləndirir. Həqiqətdə isə onlar səni yalançı hesab etmirlər, (Həqiqəti bildikləri halda) o zalımlar Allahın ayələrini inadla inkar edirlər.” (əl-Ənam 33)

Əziz Peyğəmbərimiz kafirlərin sözlərinə üzülsə də onların yola gəlməsini çox istəyirdi.

Qurana inanmadıqları üçün az qala özünü həlak edirdi. Amma Haqq-Təala Əziz Rəsuluna əbəs yerə üzülməsin deyə belə təsəlli etdi:

“(Ya Rəsulum!) Yoxsa (kafirlər) bu Qurana inanmasalar, arxalarınca təəssüflənib özünü həlak edəcəksən?! İman gətirməyəcəklər deyə, özünü həlakmı edəcəksən? Onlara görə özünü üzüb həlak etmə!” (əl-Kəhf 6, əş-Şüəra 3, əl-Fatır 8)

Sevgi sözləri

Cəbrail əleyhissalam Peyğəmbərimizin yanına tez-tez gələrdi. Yeni bir ayə gətməsə belə, Onunla oturub həl-əhval tutardı. Bir dəfə bu ziyanətə gecikdi. Kafirlər buna çox sevindilər. Küfrün bataqlığının dərinliklərində olan biri: “Şeytan onu tərk etdi” dedi. Peyğəmbərimiz bu sözlərə çoz üzüldükdə kainatın Rəbbi Həbibinə belə təskinlik verdi:

“And olsun səhərə və sakitləşməkdə olan gecəyə ki, Rəbbin səni nə tərk etdi, nə də sənə acığı tutdu, (Sənə olan sevgisi ni kəsmədi). Sənin üçün axırət dünyadan daha xeyirlidir! Həqiqətən, Rəbbin sənə elə şəkildə bəxş edəcək və sən razı qala-

caqsan! Məgər O səni yetim ikən tapıb siğınacaq vermədimi?! Səni şaşqın vəziyyətdə tapıb yol göstərmədimi?! Səni yoxsul ikən tapıb dövlətli etmədimi?! Elə isə yetimə zülm etmə! Dilənçini də (qapıdan) qovma! Və (həmişə) Rəbbinin sənə olan nemətindən söhbət aç!”

(əd-Duha 1-11, Buxari)

Uca Rəbbimiz Həbibinin üzülməsini, düşmənləri tərəfindən incidilməsini heç istəməzdı. Allah-Təala ona duyduğu sevgini, fərqli şəkillərdə göstərirdi. Həbibinə adı ilə xıtab etmək yerinə, “**“Ey Rəsul! Ey Nəbi!”** deyə iltifat edərdi. Bəzən bu ifadələr daha da nəzakətli olurdu:

“Ey örtüsünə bürünən! Ey sarılıb örtünən!” deyərdi. Halbuki o biri peyğəmbələrə adlarıyla səslənirdi:

“Ey Adəm! Ey Nuh! Ey İbrahim! Ey Muşa!” deyərdi. “Ey Davud! Ey İsa! Ey Zəkəriyyə! Ey Yəhya!” deyə xıtab edərdi.

Həyatına And Olsun!

İnsanlar arasında belə sevgini ifadə etməyin yüzlərlə şəkli var. Amma sevən Allah, sevilən Rəsulullah olduqda, məhəbbətin dili dünyalar qədərdir. Aləmlərin Rəbbi Həbibinə olan məhəbbəti daha başqa şəkillərdə də göstərirdi. Onun varlığının və həyatının nə qədər önəmli olduğunu and içərək diqqət çəkərdi.

Kafirlərin sərxişluq içində sərsəmlədiklərini anlatmaq üçün “**Sənin ömrünə and olsun ki**” deyə sözə başlayardı. Allah-Təalanın bir bəndəsinin həyatına and içdiyi eşidilməmişdi, görülənməmişdi. Ancaq Rəsulullahın həyatına and içdi. Çünkü O, yaradılmışların ən dəyərlisi idi.

Onun **həyatı və həyat tərzi** bütün insanlıq üçün vazkeçilməzdir.

Hər kəs bunu belə bilməliydi.

Müsəlmanlar bu həqiqəti daha çox dərk etməliyidi.

SÖZÜN CANI VƏ MÖVLUD

1400-cü illərdə Süleyman Çələbi Əfəndi imam olduğu Bursa Camesində yerini əcəm diyarından gələn bir alimə verdi.

Vaizin bu sözləri ilə diksindi:

“Ey camaat, biz peyğəmbərlər arasında ayrı-seçkilik etmərik. Bir peyğəmbərin digərindən üstünlüyü yoxdur. Hz. Məhəmmədlə Musa arasında fərq yoxdur...”

Namazdan sonra Bursanın alimləri Bəqərə surəsinin 253-cü ayəsindəki “Biz peyğəmbərlərin bəzisini bəzisindən fəzilətli

naqdan qidalanmaları və vəzifə almaları cə-hətdən bütün peyğəmbərlər eynidir. Lakin dərəcə və ustalıq etibarilə aralarında fərq var...”

Süleyman Əfəndi evinə geldi. Həzrət Peyğəmbərin ibadət etmək üçün xanimından izin almasını xatırlayaraq yoldaşından icazə aldı. Yatsı namazından sonra şam işığında Balkanlardan Qafqazlara qədər geniş bir coğrafiyada yaslıarda, toylarda, sünnetlərdə, əsgər yola salma mərasimlərində oxunaca-

qıldıq” ayəsini oxuyaraq ülül-əzm peyğəmbərləri də zikr edərək əcəmdən gələn alimə etiraz etdilər.

Ulu Camenin yaxınlığındakı yaşlı bərbərin bu sözləri də əcəm alimini inadından döndərə bilmədi:

“Vaiz Əfəndi! Əlində qayçı-daraq tutub saç kəsən hər kəs bərbərdir, ancaq bərbərlər arasında ustalıq dərəcəsi eyni deyil. Ustalıq tələb edən bütün işlərdə o işin mütəxəssisləri ad olaraq eyni qrupdadırlar. Lakin hər birinin məharət, cəldlik və incəlikdə fərq-lilikləri var. Peyğəmbər olmaları, eyni qay-

ğından xəbərsiz “Vəsilətun-Nəcat” (Mövlud) adlı əsərini yazmağa başladı.

Süleyman Əfəndi akademik gözlə baxdıqda heç bir qaynaq kitaba müraciət etmədən və dipnot göstərmədən, elmi qaydalara uymayan bir əsər yazdı. Süleyman Əfəndinin qaynağı yerə-göyə siğmayan, ancaq mömin bəndənin qəlbində olan aləmlərin Rəbbinin olduğu ürəyi, mürəkkəbi də isti və duzlu göz yaşlarıydı. Dipnotla işarə edilən hansı qaynaq əsər dərinlik və sağlamlıq baxımından könüllə yarışa bilər?

Əsrləri aşan mövludu Bursadan minlərlə

km. uzaqda, Zaqtalanın Mamrux kəndində dinlədim. Süleyman Çələbi üçün “Türk dilini məbədə daxil edən adam” deyirlər. Süleyman Çələbi ümmətin marka əsər vermiş ulu şəxsiyyətidir. Mövlud oxuyan din adaminin mövludun vəznini də oxuması diqqətimi çəkdi: “Failatun, failatun, failat vər-Rəsulu Mustafaya salavat”.

Necə gözəl bir ifadə və Hz. Peyğəmbərə duyulan sevgi və məhəbbətin iliklərə qədər işləmiş olduğunu isbatı. Bu ibarə qafiyəsizlik yaratır, qulağa əziyyət vermir və camaati salavat oxumaq üçün hərəkətə gətirir.

Mövluda olunan bu əlavəyə müxtəlif tənqidlər edilə bilər. Amma alqışa layiq olan bir xüsus var. Süleyman Çələbinin sözünün canı çox qüvvətliyim ki, 2011-ci ildə 602 yaşına giren mövludu (1409-da yazıldı) hələ də oxunmaqdadır. Sözləri və mənaları vəznlə qəlibə saldığı ölçülər belə hörmət görərək mövluda daxil edilir.

Sözün canı ifadəsi nə gözəl səslənir. Sözə insan kimi rəftar edilir. Sözü və danışmağı insana Rəhim olan Allah öyrətmişdir. (Ər-Rəhman, 4) Sözünün canı olmayan ölü söz sahibləri və onların cansız əsərləri mövlud kimi zaman və məkanları aşa bilirmi?

Ayasofiya, Tac-Mahal, Sultan Əhməd camesi, Topqapı sarayı, Şirvanşahlar sarayı, Pizza qülləsi, Çin səddi kimi təsislərin inşaat qəliblərinin qorunması və bir şəkildə o təsisin içərisində sərgilənməsi onlara nəzər nöqtəmizi və heyranlığımızı qüvvətləndirir.

Mövludun əruz vəzniň uyğun yazılmış qəliblərinin dəyişməyərək geniş coğrafiyalarda istifadə olunması və salavat oxumağa vəsilə edilməsinin də özünəməxsus gözəlliyi var. Yunus Əmrə üçün “niyə təkyeyə qırx il odun daşıdı? Bir hambal tutsaydı yaxşı olmazdım?” deyənlər və Məsnəviyə “içində qoyun, qurd, çäqqaldan başqa heç nə yoxdur” şəklində Molla Qasim prizmasından baxanlar üçün əruzun vəznə əlavə edilməsi gülündür.

Buxarıdə yer alan “kim gözəl bir sünənə (adət) qoyer və bu sünəneyə tabe olunarsa

ona tabe olanların savabı azalmadan yeni sünənə qoyana savab yazılar.” hədisini mövlud baxımından da ələ almalyıq. Hədisin davamında pis sünənə qoyanlardan bəhs edilir. Mövlud gözəl bir adət olmuşdur. Mövludu tənqid edənlərin Anadoludan Balkanlara, Qafqazlara qədər milyonlarla insan tərəfindən mənimənmiş mövlud adətinə bənzər şəkildə öz məhəllələrində, kəndlərində belə gözəl bir sünənə (adət) ortaya qoymaqdan aciz olduqlarını düşünürəm. Ey mövlud dinləməkdən bidət deyib imtiyna edənlər, buyurun, sözünüzün canı güclüdürsə kağıza, qələmə sarılın görək. Sözünüz mövlud kimi zamanları və məkanları aşa biləcəkmi? Neçə möminin dilində salavat, ürəyində Peyğəmbər sevgisi oyada biləcəksiniz? Yoxsa sözünüzün canı can verəcək?

Ayi göstərən barmağa baxaraq ayı görməyən insanların axmaqlığından söz açmaq nə qədər doğrudur? Əruz zərfdir, sən zərfə ilişmə, məzrufa (zərfəkinə) bax.

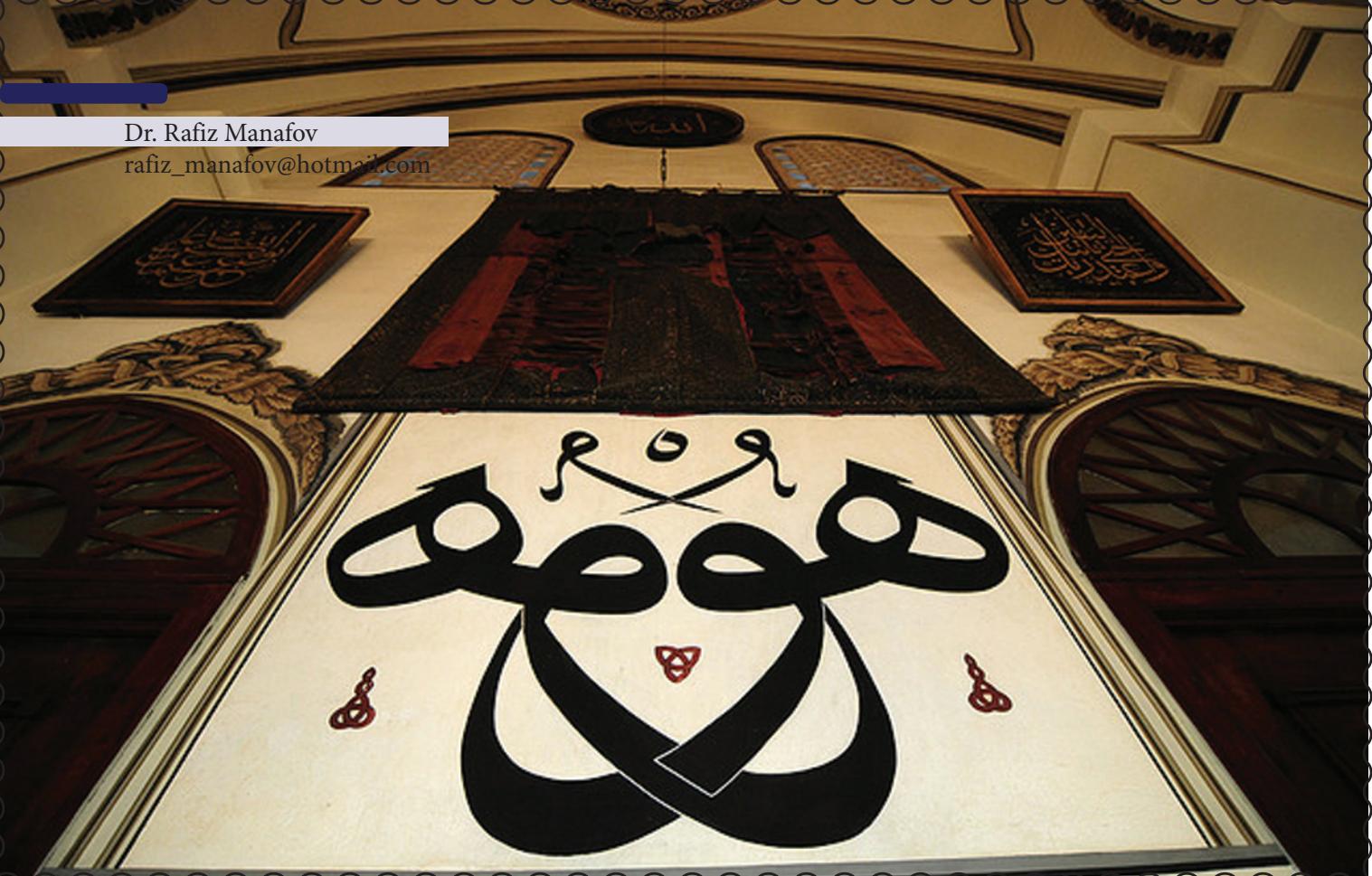
“Failatun, failatun, failat vər-Rəsul Mustafaya salavat

Hamidətun, şakirətun, zakirətun, sabirat Vər-Rəsul Müctəbaya salavat”

Ayi görmək məcburiyyətindəsən. Görəməsən, ayı göstərən barmağın dırnaqlarına, quşlara və dumanlara ilişib aydan məhrum qalarsan...

Hələ də Vəda təpələrindən doğan bədri xatırlamaq və söyləmək Vəda təpələrini görüb ayı görməmək kimidir... Nə zaman içimizdəki təpələrdən bədir doğacaq?

*Süleyman Çələbi Əfəndinin
qaynağı yerə-göyə siğmayan,
ancaq mömin bəndənin qəlbində
olan aləmlərin Rəbbinin olduğu
ürəyi, mürəkkəbi də isti və duzlu
göz yaşlarıydı. Dipnotla işarə
edilən hansı qaynaq əsər dərinlik
və sağlamlıq baxımından könüllə
yarışa bilər?*

TÖVHİD

Varlıq aləmi xüsusiyyətləri baxımından müxtəlifdir. Canlı-canlısız aləm, bərk-maye-qaz aləmi, mikrokosmos-makrokosmos aləmi, şəhadət-qeyb aləmi və sairə. Bu növ sınıflandırmaların hər biri müxtəlif sahənin elm adamları tərəfindən müşahidə olunaraq müəyyənləşdirilmişdir. Filosofların bir qismi varlığın üç ontoloji (varlıq baxımından) və epistemoloji (bilgi baxımından) mərhələsi olduğunu söyləmişlər: Varlığın həqiqətdəki hali; varlığın zehn(imiz)dəki hali və varlığın dildəki hali.

Birinci halda varlıq necədir, elədir. Onun həqiqəti yalnız Tanrı tərəfindən bilinir. Bu düşüncəni bəzi istisnalar olmaqla yanaşı pre-sokrat yunan düşüncəsi təmsil edir. Dövrün əsas problemi belə idi: "Həqiqətən var olan şey nədir?". Ca-

vablar müxtəlifdi: "Su" (arkhe/Fales), "torpaq" (apeyron/Amaksimandros), "hava" (Anaksimenes), "od" (Heraklit).

İkinci halda varlıq artıq yalnız həqiqətdə deyil həm də zehndə mövcuddur. Ancaq ikinci dərəcəli bir varlıqdır. Əşyanın həqiqətini tam əhatə etməmişdir, beləcə əskikdir. Bu düşüncəni "cogito ergo sum/düşünürəm, deməli varam" deyən Dekart təmsil edir. Dövrünün sualı isə belədir: "Nəyi dəqiq bili bilərəm". Cavab çox sadədir: "Düşündüyüm".

Varlığın dildəki ifadəsi onun sözləşməsi, kəlmələşməsi və terminləşməsidir. İnsanlar varlığı sözlə "görür", sözlə "eşidir" və sözlə "tanır". Ontoloji varlıq mərtəbələrinin son halqasını təşkil edən "varlığın dildəki mövcudluğu" ən zəif halqa hesab olunur. Bu düşüncə Witgensteynin gənclik dövrü ilə bağlıdır. Sual belədir:

Tövhidin ikinci mərhələsi “kəlmeyi-tövhid” mərhələsidir. Kəlmə insana xasdır. Kəlmeyi-tövhid bu mənada həqiqi mahiyyəti bilinməyən, amma gerçək həqiqətin bəşər tərəfindən “birlənməsi” deməkdir. Onu bütün nöqsan xüsusiyyətlərdən uzaq görməkdir.

“Nəyi doğru söyləyə bilərəm”. Cavab sadə deyil: “Kimə nə zaman və nə dediyinə baxır”.

Bu qısa girişdən sonra bu düşüncəyə bənzədiyini düşündüyüm başqa bir kəlmə toplusu diqqəti cəlb edir. Buna “kəlmeyi-tövhid” deyilir. Hər nə qədər yuxarıdakılar mənşəyi etibarilə bəşəri görüşlər olsada, mənşəyi ilahi olan kəlmeyi-tövhidin də bənzər həqiqətləri ifadə etdiyini düşünmək mümkündür. Belə ki:

Quran düşüncəsində həqiqətə yaxın olmanın üç mərhələsi mövcuddur: Elməl-yəqin, eynəl-yəqin və həqqəl-yəqin. Elməl-yəqin bir şeyin var olduğunu oxuya-raq, eşidərək öyrənməkdir. Eynəl-yəqin bir şeyin var olduğuna şahid olmaqdır. Onu “gözlə” görməkdir. Həqqəl-yəqin isə bir şey (şeylə, şeydə) olmaqdır. Bu mərhələdə düşünən (aqıl), düşünmə (ağıl) və düşünülən (məqul) eyniləşir. Bu mərtəbə mütləq birlik və vəhdət mərhələsidir. Bu birliyin (bişləşmə deyil) reallaşmasının bizim dünyamızda olmayacağına şübhə yoxdur. Elə isə tövhid bu birliyin hansı mərhələlərini təşkil edir?

Tövhid - varlığın həqiqətdəki halıdır. Onun mahiyyəti nə elmən, nə eynəl bilinə bilməz. O, necədirse elədir. Fərabi, “bu mərhələ barəsində nə desək əskik söyləmiş olarıq” -deyir. İki şey istisnadır. “O vardır və birdir”. Bu, tövhidin birinci mərhələsidir. Sufilərdən bəziləri bu də-

rəcəyə “vəhdəti-vücud” (varlığın birliyi) adını vermişdir.

Tövhidin ikinci mərhələsi “kəlmeyi-tövhid” mərhələsidir. Kəlmə insana xasdır. Kəlmeyi-tövhid bu mənada həqiqi mahiyyəti bilinməyən, amma gerçək həqiqətin bəşər tərəfindən “birlənməsi” deməkdir. Onu bütün nöqsan xüsusiyyətlərdən uzaq görməkdir. Kainatdakı bütün güc, elm və iradənin yalnız Ona məxsus olduğunu görməkdir. Sufilərdən bəziləri bu dərəcəyə “vəhdəti-şühud” (yalnız Biri görmə) adını vermişlər.

Tövhidin üçüncü mərhələsi “kəlmeyi-şəhadət” mərtəbəsi sayıla bilər. Bu “Bir” olanın həqiqətdə var olduğu, zehndə görülməsi və dildə söylənməsidir. İmanın dildəki ifadəsi məqbul (kafi) sayılmaqla yanaşı ən zəif halqası kimi qəbul edilmişdir. Çünkü ilk ikisi ilə əlaqəsi qurulmadan söylənən söz, doğru söylənsə də əsikdir. Məsələn:

“Kəlmeyi-şəhadət” söz birləşməsinin tərkibindəki şəhadət kəlməsi diqqətəlayiqdir. Şəhadət görmək deməkdir. Bu kəlmələri ilk dəfə tələffüz edənlərdən biri də Hz. Bilaldır. Qızğın daşların altında söylədiyi “Əhəd (Bir), Əhəd” kəlmələri Bilalın sadəcə nə qədər mətin, döyümlü və inadkar olduğunu göstərmir. “Əshədu” - sözü bir çox dini qaynaqlarda “şahidlilik edirəm ki” şəklində tərcümə olunsa da, əslində “görürəm” deməkdir. Yəni “Allahdan başqa ilahi olmadığını görürəm” deməkdir kəlmeyi-şəhadət. Bilal gördüğünü inkar edə bilməzdi, bilmədi də. Çünkü o, “görmə” dərəcəsində inanmışdı.

Belə bir qənaətə gəlmək mümkündür ki, varlıq aləminin hər sahəsində eyni Yaradıcının izini görmək tövhid əqidəsinin əsasını təşkil edir. Maddi kainatı və mənəvi aləmi vəhdətdə bilmək, görmək və söyləməkdir tövhid.

CƏMİYYƏTİN XİLASI: TƏLİM-TƏRBİYƏ VƏ MƏNƏVİYYAT

Hər axşam olduğu kimi yenə də televizorun qarşısına keçib, bəlkə tərbiyəvi və faydalı bir vəriliş taparam deyə, kanalları bir-bir gözdən keçirirəm. Çevirdiyim bir çox kanaldakı verilişlərin məzmunu eynidir. Cavab gözləyən eyni məzmunlu suallar: Boşanmaların sayı niyə çoxalıb? Gənc-lərimiz niyə milli və mənəvi dəyərlərə sahib çıxmır? Qız-oğlan münasibətləri necə olmalıdır? Avropanın hansı dəyərlərini təqlid etməliyik? İnsanlar niyə öz ata və analarını küçələrə atır? İnsanlar görəsən niyə öz xanımını, qızını və ya bəzi hallarda anasını öldürür? Bu sualların sayını artırı bilərik. Amma önə çıxan başlıca suallar yuxarıda saydığımız kimidir. Bəs görəsən bu suallara necə cavab tapa bilərik? Görəsən bizi bu hallara salan nədir? Çıxış yolmuz nədədir?

Bu həqiqətdir ki, bir millətin inki-

şafında milli və mənəvi dəyərlərin və yüksək əxlaqın rolü əvəz olunmazdır. Bir millət öz keçmişinə, milli adət və ənə-nəsinə, mədəniyyətinə, dilinə, dininə hörmətlə yanaşmasa, böyüklərinə hörmət, kiçiklərinə şəfqət və mərhəmət göstərməzsə, bu millətdə milli şür və vətənpərvərlik kimi yüksək dəyərlərə rast gəlmək olmaz. Öz mədəniyyətinə sahib çıxb ona dəyər verməyən şəxs istər-istəməz digər millətlərin mədəniyyətlərini rahatlıqla və sorğulamadan qəbul edər. Dünən olduğu kimi, bu gün də cəmiyyətimizdə digər millətlərin dilinə və mədəniyyətinə maraq daha çoxdur. Sovet hakimiyyəti dövründə rusların mədəniyyəti, dili təqlid olunurdusa, bu gün də hər kəs Avropa mədəniyyətindən danışır. Hər dəfə sual qoyulanda ki, biz Avropanın nəyini təqlid etməliyik? Cavab eyni olur: elmini və texniki tərəqqisini. Bəs gənclərimiz nəyi təqlid edir? Geyimini və yaşayışını. Bu da həqiqətdir ki, insan həmişə özünün ziyanına olan şeylərə və nəfsinə xoş gələn işlərə meyillidir. Təbii ki, burada təbliğat da önemlidir. İnsanların üzərində ən çox təbliğat gücünə və onlara təsir etmə gücünə malik olan vasitələrdən başlıcası televizordur. Bu gün azyaşlı uşaqlar belə televiziya kanallarından əl çəkmir. Onunla yatır və onunla qalxırlar. Belə olan halda biz hansı mənəviyyatdan, mədəniyyətdən milli şürordan, gözəl əxlaqdan danişa bilərik? Çünkü övladlarımızı biz yox, televiziya verilişləri, oradakı aldadıcı xəyalı obrazlar tərbiyə edir.

Körpələrin və uşaqların beyni ağ kağız kimi idir. Nə görsə, nə eşitsə onu da qeyd etməkdədir. Yaxşı olar ki, biz özümüz öv-

Körpələrin və uşaqların beyni ağ kağız kimidir. Nə görsə, nə eşitsə onu da qeyd etməkdədir. Yaxşı olar ki, biz özümüz övladımızın tərbiyəsi ilə məşğul olaq. Ona gözəl əxlaq, təhsil və tərbiyə verək. Bir valideynin övladına qoyub gedəcəyi ən böyük miras, var-dövlət deyil məhz gözəl əxlaq, sağlam xarakter və şəxsiyyətdir.

ladımızın tərbiyəsi ilə məşğul olaq. Ona gözəl əxlaq, təhsil və tərbiyə verək. Bir valideynin övladına qoyub gedəcəyi ən böyük miras, var-dövlət deyil, məhz gözəl əxlaq, sağlam xarakter və şəxsiyyətdir. Əgər biz onların təlim-tərbiyəsi ilə məşğul olmasaq, bu boş qalan yeri başqaları dolduracaq. **Hz. Əlinin (r.a) belə bir sözü var; “Uşaqlar ata-analarından çox zamanalərinə oxşayarlar.”** Həqiqətən də ətraf mühit və uşağın düşdürüyü yollar onu tərbiyə edir. Görürsən ki, ata-ana tərbiyəli və normal bir insan olduğu halda, övladlarında bu tərbiyədən əsər əlamət də yoxdur. Həmin ata-ana öz övladının hərəkətlərindən utanır, cəmiyyət arasına çıxmaga da həya edir. Bu da onu göstərir ki, övladları evdəki tərbiyəni yox, düşdürüyü mühüti örnek almışdır.

Hz. Əlinin (Allah ondan razi olsun) belə bir sözü də var ki; “ Övladlarınızı zamanın tələbinə görə yetişdirin.” Bu gün zamanın tələbi yalnız kompyuter programları, ingilis dili və sadəcə ticarət yollarını öyrənərək daha çox qazanc əldə etmək deyil, eyni zamanda bu gün ən çox tələb olunan keyfiyyət, mənəviyyat, gözəl əxlaq sahibi olmaq böyük-kiçiyə ehtiramla yanaşmaqdır.

Elə buna görə də dahi liderimiz H. Əliyev bir çıxışında, xalqımızın gələcək taleyinin milli və mənəvi dəyərlərin qorunmasından asılı olduğunu söyləyərək belə deyirdi: **“Biz azərbaycanlılar heç vaxt inamımızdan, dinimizdən uzaqlaşmayacaq və bu mənəvi mənbələrimizdən istifadə edərək gələcəyimizi quracağıq.”**

Məqaləmizin əvvəlindəki suala cavab

olaraq deyə bilərik ki, bu gün içində düşdürüümüz mənəvi böhrandan xilas olmağımızın yolu elmə və biliyə sahib olmaqla yanaşı yüksək əxlaqi keyfiyyətlərə və mənəviyyata da sahib olmaqdadır. Bu əxlaqi keyfiyyətləri də bizə Uca Rəbbimiz, peyğəmbərimiz və əxlaq sahibi fəzilət əhli insanlar öyrətməkdədir.

Allah Təala bir ayətində belə buyurur; **“Ey iman gətirənlər şeytanın addımlarını izləməyin. Kim şeytanın addımlarını izləyərsə, şübhəsiz ki o, ədəbsizliyi (üz qızardıcı günahları) və pis şeyləri əmr edər. Əgər sizin üzərinizdə Allahın lütüf və mərhəməti olmasaydı, içinizdən heç bir şəxs əsla təmizə çıxa bilməzdi. Fəqət Allah istədiyini arındırıb (təmizləyər). Allah eşidir və bilir. (Nur ; 21)**

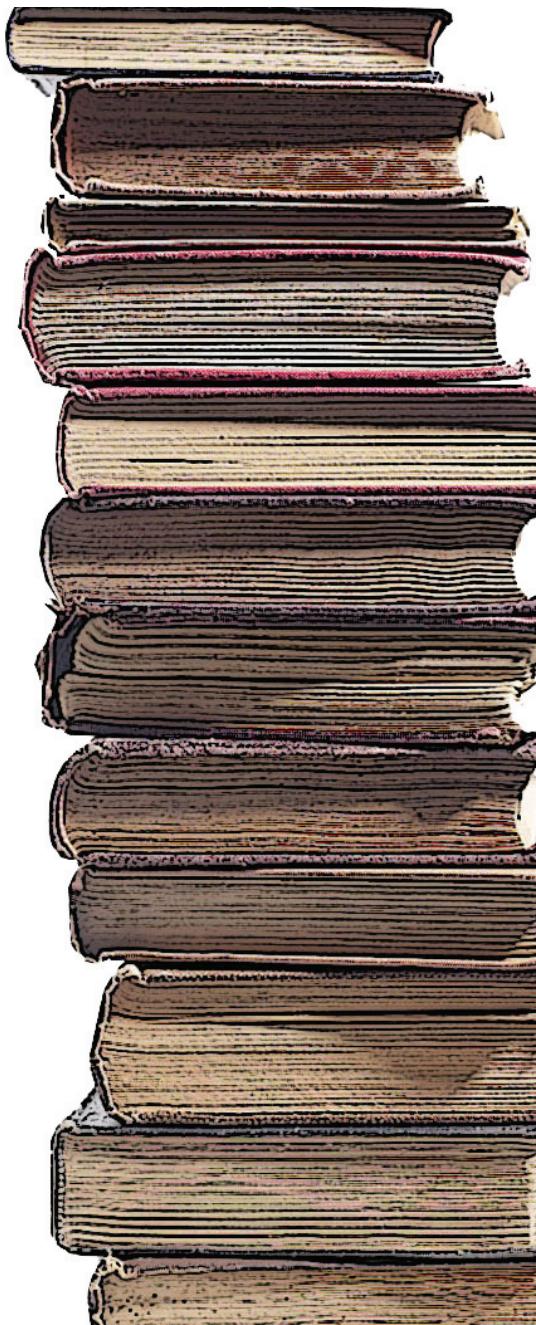
Bu gün cəmiyyətimizdə baş verən hadisələrin eksəriyyəti içkidən, əxlaqsız yollara düşməkdən, narkomaniyadan, qışqanlıqdan, yalandan, dedi-qodudan və müftəxorluqdan meydana gəlməkdədir. Bütün bu işlərin hamısı da şeytan əməlləri və onun etdirmək istədiyi vəsvəsələdir. İnsanlar nə zamana qədər ki, şeytanın izindən gedəcəklər, fəndlər arasında hər zaman düşmənlik, kin, küdürüt və ədavət varlığını qoruyacaqdır. Belə olan halda da cəmiyyət mənəvi böhrana uğrayacaq, yuxarıda saydığımız sualların sayı daha da çoxalacaq. Bu gün daha da dərindən düşünməli, övladlarımıza, eyni zamanda gənclərimizə mənəvi dəyərlərimizi daha çox aşılmalıdır. Əgər sabah biz də ömrümüzün sonunu küçələrdə və ya qocalar evində keçirmək istəmiriksə bu məsələni bir daha düşünməliyik.

BİR “KİTAB” OXUDUM, HƏYATIM DƏYİŞDİ!

Kitablarla bağlı yaşanmış hekayelərdə tez-tez rastlaşıdığımız bir şey var. Məşhur bir adam: “Filan kitabı oxudum, həyatım dəyişdi” –deyər. Yaxud da: “Bu kitabı mütləq oxumalısınız! Həyatınız dəyişəcək” kimi tövsiyələr eşidərik. Bu ifadələrdə haqqında söhbət açılan kitaba daha çox diqqət çəkilməsi və o kitabın insanlar nəzərində daha çox əhəmiyyət qazanması qayğısı var.

Bir də məsələnin sosioloji tərəfi var. Həqiqətən də insan bir kitabı oxumaqla həyatı dəyişərmi? Yaxud da bu sualı bir az daha asanlaşdıraraq verək: əcəba, biz həyatımızın yönünü dəyişən kitabla qarşılaşdıqmı? “Bəli, mən bu kitabı oxudum, həyatım dəyişdi” deyə bilirikmi? Bir gerçək var ki, bu kimi ifadələrdə və ya-naşma tərzində şışırtmənin var olduğunu hiss etmək mümkündür.

Ancaq uzun müddət ərzində kitabın həyatımıza təsirini düşünəcək olsaq, həyatımızın istiqamətini təyin etmək xüsusunda və doğru bir istiqamət vermək baxımından kitablar birinci sırada gəlməlidir. İnsanlar kitabları fikirlərinin formallaşması və hadisələrə daha doğru və dəqiq perspektivdən baxa bilmək üçün oxuyurlar. Oxumaq bir qayğı və ya ehtiyac nəticəsində gerçəkləşir. Əgər bir qayğı duyursunuzsa, o qayğı cəhalət qayğısidir. Dünya görüşünüzün zəif qalması qayğısidir. Yaşadığımız cəmiyyətdə maraqlı fikirlər irəli sürmək də var olmaq qayğısidir. Oxumaq feilini kategoriyalara ayıracaq olsaq, insanlar ya dün-yəvi biliklərini inkişaf etdirmək üçün oxuyurlar, ya da dinin onlara təqdim etdiyi həyat tərzini ən ideal şəkildə öyrənib ya-

şamaq üçün oxuyurlar. Biz ikinci qismdə dərinləşmək istəyən bir insan üçün bəsit bir sıralama edək:

Kitabın həyatımıza təsirini düşünəcək olsaq, həyatımızın istiqamətini təyin etmək xüsusunda və doğru bir istiqamət vermək baxımından kitablar birinci sırada gəlməlidir. İnsanlar kitabları fikirlərinin formallaşması və hadisələrə daha doğru və dəqiq perspektivdən baxa bilmək üçün oxuyurlar. Oxumaq bir qayğı və ya ehtiyac nəticəsində gerçəkləşir.

Birinci növbədə maariflənmək və bilmədiyimiz mövzularda məlumat almaq üçün oxuyuruq. Bu çalışmanın bizim dini yaşam tərzimizə baxan tərəfi “elmihal” adlandırdığımız kitablardan gündəlik İslami həyatımızı davam etdirəcək qədər fiqh, siyər, etiqad və s. mövzularına dair məlumatlar əldə etmək, onları həyata tətbiq etməkdir.

İkinci mərhələdə Qurana dair bilgilərə vaqif ola bilmək üçün həm Quranı və onun mənasını oxumaq, az da olsa mənasını başa düşmək üçün Quran mərkəzli oxumalardır.

Üçüncü mərhələdə bir insan olaraq fikir dünyamızın inkişafı və ətrafımızda baş verən hadisələri doğru analiz etmək üçün fikir sahəsində kitablar oxumaq və düşüncə dünyamızı bu mənada zənginləşdirmək üçün mütaliələr gəlir.

Bu mütaliələrdə müəyyən mənada dərinləşmək, fikrimizi sağlam bir zəminə oturtmaq üçün müəyyən sahələrə aid kitablar oxumaq ən doğrusudur. Məsələn dini elmlərdə dərinləşmək istəyiriksə, diqqətimizi çəkən sahəyə yönəlməli, o mövzuda kitablar oxumalıyıq.

İndi isə gələk “Bir kitab oxudum, həyatım dəyişdi” ifadəsindən bizim nə anlamalı olduğumuza. Əgər insan bir kitabla həyatını dəyişdirəcəksə ən başda oxuyaçağın kitab özünü yaradan Rəbbinin onun həyatına istiqamət vermək üçün göndərdiyi Qurani-Kərimdir. Əgər dəyişəcək bir həyat varsa o həyat da bu istiqamət üzrə dəyişməlidir. Çünkü insanların ruhi inkişafına və ekoizm duyğusunun yox olmasına xidmət etməyən bir kitabın dəyişdirə biləcəyi həyatın dəyər olaraq

nə ifadə etdiyi haqda mütləif fikirlər söyləmək olar. Çünkü insanın bu dünyaya bir gəlİŞ qayəsi vardır və o qayə ülvə bir qayədir. Yaradılışında ona öz ruhundan üfürən Allahın istədiyi insan modeli də həm həyatları dəyişdirən Quran, həm də onun təbliğçisi olan Peyğəmbərimizin həyatında mövcuddur.

Elə bir kitab ki, içində zərrə qədər şübhə yoxdur və Allahdan qorxanlar üçün hidayət rəhbəridir. Məhz Həzrət Peyğəmbərin ortaya qoyduğu əsri-səadət insan modeli vəhynin hər ayəsi ilə müsbətə doğru dəyişən səhabə modelidir.

Onlar bir “Kitab”ı oxudular, həyatları dəyişdi.

Cəhalət kirlərindən təmizlənib İslamin aydınlığında həyata qovuşdular.

Bataqlıqda məhv olan bir mədəniyyətdən səsi əsrlərdən sonra da duyulan bir mərhəmət mədəniyyətinə qovuşdular.

Onlar bir “Kitab”ı oxudular, hər şeyə Xaliquşun nəzəriylə baxdılar.

Onlar bir “Kitab”ı oxudular, Allahın boyası ilə boyandılar. Hər şeyə Onun rəngi ilə baxdılar.

Onlar bir “Kitab”ı oxudular, könülləri ümmana döndü. Fədakar və cəfakar oldular.

Onlar bir “Kitab”ı oxudular, qatılmış ürəkləri bahar təravəti tapdı və mərhəmət şəlaləsinə döndü.

Onlar bir “Kitab”ı oxudular, Allah üçün və Onun sevimli Rəsulu üçün ölüm ən şirin şeyə çevrildi.

Və onlar bir “Kitab”ı oxudular, həyatları dəyişdi.

Bəs biz?

Hansi kitab bizim həyatımızı dəyişdirəcək?

DƏRD OLMAYAN “DƏRDİMİZ”

Bələ bir fikir var ki, hər kəs dünən yaya göz açdığı gündən öz dərdlərinə ağlayır. Körpə hələ gələcəkdə başına gələcəkləri hiss edir və göz yaşlarına qərq edir göz görməyən al yanınaqlarını. Coşub ətrafa səs salmağıyla sanki ətrafindakılara “məni gələcəkdə bu dərdlər gözləyir” demək istəyir. Ancaq onun nə demək istədiyini heç kim anlamır. Kimisi acdır deyir, kimisi də yuxusuzluğunu əsas gətirir. Nəticədə körpə ya yemək verilərək, ya da ağızına əmzik qoyularaq sakitləşdirilir. Bu minvalla dərdləri hiss etdiyimiz anlarda bir yolla özümüzü sakitləşdirməyə çalışırıq. Dərdlərin çoxluğunu unutmaq və ya düşünələrimizi bulandırmaq üçün bəlkə də

fərqli yollara və vasitələrə əl atırıq. Kimisi dəndlərinin bir neçə siqaretlə, kimisi də bir neçə yüz qram spirtli içkiylə azalaçağının zənn edir. Mən bu vasitələrin nə qədər doğru olub-olmaması haqqında danışmaq istəmirəm. Bunu siz məndən daha yaxşı bilirsınız. Buradan keçid almaq istəyirəm mövzumuzun əsas hissəsinə.

Bəli, hər yaşın öz dərdi və o dərdi meydana gətirən fərqli ünsürlər var. Yaş üzərinə yaş gəldikcə dərdlərimiz olduğu kimi qalır ancaq dərdin predmetləri dəyişir. Uşaq ikən dərsə getməyi və velosipedimizin olmamasını dərd etdiyimiz halda, yetkinlik yaşlarında sevdiyimiz qızı sevgimizi açmağı və öz şəxsi maşınımızın olmamasını dərd edirik. Ailə qurduqdan

sonra dərdlərimizin üzərinə bir neçəsi də əlavə olunur ki, ailə-uşaq qayğısı da bunlardandır. Qocalıb əldən düşən ağ-saqqallara gəldikdə isə, onların da kifayət qədər öz dərdləri vardır hər halda. Dünya həyatının sona yaxınlaşması, ömür yolunun qısalması, qocalıb əldən düşməsi hər bir qocaya aid dərdlərdəndir, belə demək mümkündürsə. Qeyd etdiklərimizi nə qədər qəbul edib-etməmələri onların öz işləridir.

Bəs görəsən yuxarıda qeyd etdiyimiz istəkləri dərd kimi qəbul etmək olarmı? Mənim subyektiv fikrim ondan ibarətdir ki, "dərd etdiyimiz şey, daha mürəkkəb hadisələri əhatə etməli, gözlənilməz nəticələr ortaya qoymalı və insan həyatında köklü dəyişikliklərə səbəb olmalıdır ki, bu da hər birimizin həyatında kifayət qədər mövcuddur". Belə ki, bu dünya üzərində gözlə görünlüb, zamanla, pulla və ya başqa vasitələrlə əldə edilməsi mümkün olan canlı və ya cansız obyektlər, bizim dərd predmetimizə çevrilə bilməz. Dərdin əsas predmeti Yaradana şükryn az olması, can sağlığının olmaması, axırəti düşünməmək və o dünyaya layiqincə hazırlaşmamaq, ata-ana haqlarına riayət etməmək və bu kimi ülvi duyğulara sahib olmamaqdır. Absurd obyektlərin tərəfimizdən dərd edilməsi və onların həllində mənfi yollardan istifadə edilməsi, cəmiyyətimizin mənəvi süqutuna gətirib çıxarmışdır. Gənclər arasında intihar hallarının çoxalması, respublikamızda aylıq 40 milyon manatın siqaretə xərclənməsi və spirtli içki aludəçilərinin sayının sürətlə artması bunun bariz nümunələrindəndir.

Sadə şeylərin mürəkkəbləşdirilərək dərd edilməsi əsas dərdimizi arxa plana salmamalıdır. Dünyada maddi olaraq sahib ola bilmədiklərimizi özümüzə dərd etməyimiz doğrulardan uzaqlaşaraq yanlışlara yön almamıza gətirib çıxara bilər. Bu gün soyuq havada küçələrdə əl açıb dilənən

*Sadə şeylərin mürəkkəbləşdirilərək
dərd edilməsi əsas dərdimizi arxa
plana salmamalıdır. Dünyada maddi
olaraq sahib ola bilmədiklərimizi
özümüzə dərd etməyimiz
doğrulardan uzaqlaşaraq yanlışlara
yön almamıza gətirib çıxara bilər.*

anaların, ataların və körpə balaların dərdlərinə biganə yanaşmamalıyıq. Onların dərdi ailələrinə bir tikə çörək aparmaqdırsa, bəs bizim dərdimiz nədir? Keçən ildən qalan dəbli geyimlərimizin bu ilin dəbinə uyğun düşməməyimi, yoxsa qış tətilimizi xarici ölkələrdə keçirə bilməməyimizmi? Yox! bunlar dərd deyil. Bunnar olanla kifayətlənməyib, daha çoxunu, bəlkə də lap çoxunu istəməkdir. Hökmran misalı kimi. Psixoloqların gəldikləri ortaq bir qərar var ki, insan oğlu elə bir nəfəsə sahibdir ki, əgər bir hökmədar bu dünyaya sahib olsa, ikinci bir dünyaya da sahib olmaq istər və bunu özünə dərd edər. Allah o gündən qorusun bizi.

Son olaraq onu qeyd edim ki, yaşadığımız dünyada hər kəsin az və ya çox dərdi vardır. İnsan həyatında dərdlərin olması, heç də adı kimi dərd gətirən amil deyildir. Bəlkə də insan öz dərdləri ilə paklaşır və çətinliklərə sinə gərə bilir. Dərdsiz insan dərdləri dərk edə bilmədiyi üçün dərdsizdir. Əgər o insan ki, dərdləri dərk edə bilmir, onun insan olmasında da şübhə var. Mərhum şairimiz Bəxtiyar Vahabzadənin dediyi kimi:

*"Əgər olmasayıdı, dəryaca dərdim,
Dərdin yoxluğununu
mən dərd edərdim."*

Təki nəyi dərd etdiyimizin fərqində ola bilək.

İSLAM QARDAŞLIĞI

Islam qardaşlığının və həmrəyliyinin bütün mümkün rəng çalarları ilə əziz millətimiz tərəfindən şərəfli bir şəkildə yaşanması bizləri bir daha bu həqiqətə səsləməkdədir: Ata və babalarımızın son nəfəslərinə kimi inanılmaz bir fədakarlıqla Islam qardaşlığını sinələrində yaşatması və onu əməlləri ilə təsdiq etməsi daşınılması həddən ziyadə çətin, lakin çətin olduğu qədər də dəyərli bir mirasi bizlərə buraxmaqdadır.

Uca Allah Qurani-Kərimdə belə buyurur:

“Mömin kişilərlə mömin qadınlar bir-birinə dostdurlar. Onlar (insanlara) yaxşı işlər görməyi əmr edər, pis işləri qadağan edər, namaz qılıb zəkat verər, Allah və Peyğəmbərinə itaət edərlər. Allah əlbəttə ki, onlara rəhm edəcəkdir. Allah həqiqətən yenilməz qüvvət sahibi, hikmət sahibidir.”

1400 il bundan önce cərəyan etmiş hadisələrin yaddaşlarda dərin izlər buraxması, insanları bu gün də düşündürən və onları

heyran qoyan məqamları özündə birləşdirməkdədir. Doğrudan da necə oldu ki, coğrafi şəraiti və insan ehtiyatları baxımından o qədər də tanınmış olmayan bir bölgənin sakinləri qısa vaxt ərzində ilahi həqiqətin əsl carçılarına çevrilərək bəşəri münasibətlərə yüksək əxlaq və insanpərvərlik ruhunu bəxş edə bildilər. Təbiidir ki, bu sualın cavabları sırasında müteşəkkilliyi və hərəkətliliyi ilə seçilən İslam qardaşlığı da öz layiqli yərini almaqdadır. Məhz bu qardaşlıq münasibətlərinin sarsılmaz bir teməl üzərində bina edilməsi onun əsrlərlə davam edən qəlebelərinə inanılmaz bir dəstək saxlamışdır. İslam qardaşlığının əzəməti aşağıdakı örnəklərdə necə də möhtəşəm görünməkdədir:

Musa (ə.s):

- Ya Rəbb! Mən Lövhələrdə insanlar arasından çıxarılmış yaxşılığı əmr edən, pislikləri qadağan edən ən xeyirli bir ümmətdən bəhs edildiyini görürəm. Allahım, onları mənim ümmətimdən eylə! - deyə dua etdi.

Allah-Təala:

- Onlar Əhmədin (s.ə.s) ümmətidir! - buyurdu. Musa (ə.s) son Peyğəmbərin ümmətinin üstünlüklerini saydıqca onların öz ümmətindən olmasına istəməsinə baxmayaraq Uca Allah hər dəfə beyə buyurur:

- Onlar Əhmədin ümmətidir.

Müqayisəyə gəlməyəcək ölçülərdə fəzilət, əxlaq və qardaşlıq münasibətlərinin daşıyıcıları olan bu ümmət Musanın (ə.s) qəlbində o dərəcədə yer edir ki, əlindəki Lövhələri bir kənara qoyaraq:

- Allahım! Məni də Əhmədin ümmətindən eylə! - deyərək yalvarır. (İbn Kəsir, II, 259)

Bir gün Rəsulullah (s.ə.s) əshabı ilə birgə qəbiristanlığı getmişdi. Orada:

“Allahın salamı üzərinizə olsun, ey möminlər diyarının sakinləri. İnşallah bir gün biz də sizə qatılacaqıq. Qardaşlarımı gör-

məyi çox istərdim. Onları nə qədər də arzulamaqdayam.” - buyurdu.

Əshabi-Kiram:

- Biz sənin qardaşların deyilikmi, ya Rəsulallah? - dedilər.

Rəsulullah (s.ə.s):

“- Siz mənim əshabımsınız! Qardaşlarım isə, hələ (bu dünyaya) gəlməmiş olanlardır.” -buyurdu. (Müslim, Təharət, 39)

Əziz oxucular! Hz. Musanın (ə.s) bu ümmətdən olmaq istəyi və Aləmlərə Rəhmət olaraq göndərilən Hz. Məhəmmədin (s.ə.s) bu mübarək ümmətdən olan qardaşlarını yetkin bir səviyyəyə qaldırmaqdadır. Qardaşlıq məsuliyyətini şanlı əshabın yaşadığı kimi yaşamaq üzərimizə düşən ən mühüm vəzifə olmalıdır!

Həzrət Ömər bin Xəttab (r.a) bir yerə vali təyin etdiyi zaman həmin ərazidə yaşayanlara ünvanlanmış anlaşmalarda bunları yazardı: “Göndərdiyim vali aranızda ədalətlə hökm etdiyi müddət ərzində onu dirləyin və ona itaət edin.” Hüzeyfəni də Mədainə vali təyin etmişdi. Onun barəsində isə yerli əhali üçün nəzərdə tutulmuş anlaşmaya bunları yazdırılmışdı: “Onu dirləyin və ona itaət edin. Sizdən istədiyini də ona verin.” Mədainlilər onu qarşılamaga çıxdıqlarında gördülər ki, vali minik heyvanının üzərində əlindəki çörək parçasını yeyərək onlara Hz. Ömərin (r.a) anlaşmasını oxumağa hazırlaşır. Onu dirləyən mədainlilər Hüzeyfədən (r.a) öz vəzifəsini necə icra edəcəyini soruşduqda o, belə buyurdu:

- Mənim sizdən istədiyim budur: İçinizdə olduğum müddətdə məni çörəklə, minik heyvanımı isə yemlə təmin etməniz, bir də xəracınızı toplayıb getirmənidir!

Valilik müddətini bitirib Mədinəyə dönen Hüzeyfənin gəliş xəbərini duyan Hz. Ömər: - Görəsən valilik müddətində Hüzeyfənin hal-əhvalı dəyişibmi? - deyə məraqq etdi. Elə buna görə də yolda oturaraq onu gözləməyə başladı. Onu əvvəlki hal-əhval üzrə görünçə boynuna sarılıraq: “Sən mənim qardaşısan, mən də sənin.” -dedi və bu sözünü dəfələrlə təkrar etdi. (Əhməd bin Hənbəl, Kitabüz-Zöhd, s. 212)

İbn Abbasın (r.a) İslam qardaşlığının sərhədlərini göstərən aşağıdakı etirafı, Hz. Musanın (ə.s) bu ümmətdən olma istəklərinin dərinliklərinə işq salmaqdadır:

1. Allahın kitabından bir ayə oxuyanda:

Kaş ki, bütün insanlar bu ayədəki məna və hikmətləri bileydilər, - deyə dua edirəm.

2. Müsəlman bir hakimin ədaləti bərpa etdiyini eşidəndə çox sevinirəm. Halbuki o hakimlə heç bir maddi-mənəvi əlaqəm yoxdur.

3. Müsəlmanların məskənlərinə yağış yağdıqda da çox sevinirəm. Halbuki o yerlərdə nə otlayan heyvanım, nə də bir ərazim vardır. (Heysem, IX, 284)

XX əsrin əvvəllərində baş vermiş amansız erməni qırğınları zamanı yaşamış olan aşağıdakı hadisə yaddaşlara həkk edilməyə ən layiq bir örnəkdir: Qubada at oynadan erməni cəlladları şəhərin sünni və şəi icmalarının nümayəndələrini meydanda bir yerə yiğirlər. Erməni komandirlərindən biri şəi icmasının rəhbərinə yaxınlaşaraq ona verəcəyi silahla sünni icmasının rəhbərini qətl etməyi təklif edir. Təklifi qəbul edən şəi icmasının rəhbəri süngünü öz din qardaşının deyil, ani olaraq erməni cəlladının sinəsinə sancaraq onu param-parça edir. Bu hadisədən sonra azğınlaşan ermənilərin gücü yalnız İslam qardaşlığının və şəhidliyinin hərarəti içində cirpinan insanları vəhşicəsinə qətlə yetirməyə çatır.

İslam qardaşlığının və həmrəyliyinin bütün mümkün rəng çalarları ilə əziz millətimiz tərəfindən şərəflə bir şəkildə yaşanması bizləri bir daha bu həqiqətə səsləməkdədir: Ata və babalarımızın son nəfəslerinə kimi inanılmaz bir fədakarlıqla İslam qardaşlığını sinələrində yaşatması və onu əməlləri ilə təsdiq etməsi daşınılması həddən ziyadə çətin, lakin çətin olduğu qədər də dəyərli bir mirası bizlərə buraxmaqdadır. Allah-Təala hər birimizi bu müqəddəs qardaşlıq mirasına həqiqi varis olan qullarından eyləsin! Amin!

HAQQ DOSTLARINDAN HİKMƏTLƏR

-Şeyx Sədi (quddisə sirruh)- 2

Seyx Sədi həzrətləri buyurur:
“İnsanların Kəbə örtüyünə üz sür-
tüb öpdüklərini görürsən. O ipək
örəlik zahirən ipəkqurdunun qozasından
hazırlandığı üçün şöhrət və etibar gör-
mədi. Bir müddət müqəddəs Kəbənin di-
varını örtdiyü üçün əziz oldu.”

[Allah qatında məqbul bir varlığa ya-
xınlıq hətta cansız varlıqlara da dəyər qa-
zandırır. Şübhəsiz ki, bu qayda varlıqların
ən kamili və şərəflisi olan insan oğlu üçün
daha çox keçərlidir.

Allah-Təala ayeyi-kərimədə:

“Ey iman gətirənlər! Allahdan qorxun
və sadıqlərlə bərabər olun.” (ət-Tövbə,
119) buyurmaqdadır.

Bütün insanlar bədən baxımından bir-
birilərinin eynisi, yaxud da bənzəridirlər.
Lakin daxili aləmləri sevgi bəslədikləri,
ünsiyyət qurduqları insanların şəxsiyyət və
xarakterinə görə mahiyyət qazanır. Saleh
və sadıqlərlə bərabər olan kəs istedadı nis-
bətində onların ruhaniyyətindən feyz alır.
Özü nə qədər qüsurlu da olsa, səmimiyyətlə

“O müttəqilər ki, bolluqda da,
qılıqda da (mallarını yoxsulla-
ra) xərcləyər, qəzəblərini udar,
insanların günahlarından keçərlər...”
(Ali-İmran, 134)

sevib yaxın olduğu, aidlik və mənsubiyyət
duyguları içində olduğu məqbul və mötə-
bər kəslərə görə bir dəyər qazanır.

Bunun əksinə, sevgi və heyranlıq duyu-
lan facir və fasiq insanların qəflətlərindən
də az-çox, lakin mütləq surətdə mənfilik
bərabər olan insana sirayət edər. Varlıq-
lar və könüllər arasındaki bu hal nəqli
səbəbiylə insan harada olduğuna və kim-
lərlə bərabərliyinə diqqət etməlidir. Cün-
ki buna görə mənəvi səviyyə qazanmaqdə
və ya itirməkdədir.

Şeyx Sədi Şirazi hal nəqlinin insanın
mənəvi həyatını necə dəyişə biləcəyini bu
misalla izah edir:

“Əshabi-Kəhf in iti Qitmır sadıqlərlə bir-
likdə olduğu üçün böyük şərəf qazandı. Adı
Qurani-Kərimə¹ düşdü. Həzrət Nuh və Həz-
rət Lutun xanımları isə fasiqlərlə qəlbə birləş-
mişdə olduqları üçün cəhənnəmə düçər ol-
dular.²”

Unutmamaq lazımdır ki, insan ruhuna
iki şey daha çox təsir edir:

1. Boğazından keçən logmanın halallıq
dərəcəsi,

2. Birlikdə olduğu adamların mənəvi
keyfiyyəti.

Həmçinin təqva əhli olan böyükələr
-məcbur qalmadıqca- haramların və pis-
liklərin işləndiyi məkanların kölgəsin-
də gəzməyi belə münasib görməmişlər.

Çünkü onlardan da qəlbə qatılıq gəlməsi təhlükəsi var. Bu həssasiyyəti bütün güñah məkanlarına qarşı göstərə bilmək “təqva”nın gərəyidir. Çünkü haramlardan çəkinməyin birinci dərəcəsi onlara ya-xınlaşmamaqdır.

Həzrət Peyğəmbər Vida Həccində Mina ilə Müzdəlifə arasındaki Muhassir Vadisindən sürətli keçmişdi. Səhabələr heyrətlə:

“- Ey Allahın Rəsulu! Nə baş verdi ki, sürətləndiniz?” -deyə soruşduqda Həzrət Peyğəmbər:

“- Allah bu məkanda Əbabil quşlarını göndərib Əbrəhənin fil ordusunu həlak etmişdi. O qəhrədən bizə də bulaşmaması üçün sürətimi artırdım...” buyurdu. (Nəvəvi, Şərhi-Müslim, XVIII, 111; İbn Qəyyum, II, 255-256)

Həcdə də bu məkanda vəqfə edilmir. Rəsulullah daha əvvəl də Səmud qövmünün həlak edildiyi bölgədən keçdikləri Təbuk səfəri dönüşündə eyni həssaslığı göstərmişdi.³

Gördüyüümüz kimi rəhmət və qəhr təcəlliləri cansız varlıqlara və məkanlara dəxi sirayət etməkdədir. Buna görə rəhmətin təcəlli etdiyi Kəbeyi-Müəzzzəmə, məscidlər, əməlisalehlərin məclisləri ki-mi gözəl məkanlardan mənən istifadə edilməlidir. Bunun əksinə güah və üsyanların işləndiyi və buna görə ilahi qəhrin təcəlli etdiyi məkanlardan da ehtiyatla uzaq olmaq lazımdır.]

Şeyx Sədi həzrətləri buyur:

“Yaxşı günlərdə kasıbların, qəriblərin, möhtacların könlünü al. Onların könlünü almaq başa gələcək bələləri dəf edər. Möhtac biri halını ərz edərək səndən nə isə istəyərsə, ver. Verməzsənsə bir zalim çıxar, səndən zorla alar.”

[İslamda mülk Allaha aiddir, qula əmanət edilən bir imtahan səbəbidir. Fəqət iman fərasətindən məhrum olanlar mülkün bu ilahi imtahan vəsfindən qafıldırlar. Ayeyi-kərimədə buyurulur:

“İnsana gəldikdə, nə zaman Rəbbin onu imtahana çəkib ehtiram etsə, ona bir nemət versə, o: “Rəbbim mənə ehtiram göstərdi!” -deyər. Amma nə zaman (Rəbbin) onu imtahana çəkib ruzisini əskiltəsə: “Rəbbim məni alçaltdı (mənə xor baxdı)!” - söyləyər” (əl-Fəcr, 15-16)

Nəticə etibarilə bir mömin nemətlərə nail olduqda azgınlaşmamalı, əksinə Allah üçün ikram və infaq edərək feli şürkünü, Allahı zikr edərək də sözlü şürkünü ifa etməlidir. Ruzi darlığı ilə imtahan edildikdə də üsyan etməməli, səbir, şükür və riza halında Rəbbinə yönələrək bu vəziyyətdən də mənəvi olaraq qazanchı çıxmağı bacarmalıdır. Çünkü Allah-Təala:

“Sən Ondan razı, O da səndən razı olaraq Rəbbinə dön!” (əl-Fəcr, 28) əmriylə riza halındaki qullarını cənnətinə dəvət etməkdədir.

Xüsusilə də israfın çıxaldığı və istehlak çılğınlığının hədsiz dərəcədə artdığı zəmanəmizdə Allahın lütf etdiyi nemət və

imkanlarn məsuliyyətini, eyni zamanda axırətdə hesabatını unutmamaq lazımdır. Qərib, kasib və möhtacların sərvətlər içində ilahi təyinlə müəyyən olunmuş haqlarının olduğu unudulmamalıdır. O haqqın könüllü şəkildə ödənməməsi halında müsibət və fəlakətlərlə də əldən çıxa biləcəyini düşünmək lazımdır. Bu səbəblə əldə fürsətvarkən qəlb dincliyi ilə infaq və ikram etmək ən ağıllı davranışdır. Uca Rəbbimiz belə bı-yurmaqdadır:

“Birinizin ölümü çatıb: “Ey Rəbbim! Mənə bir az möhlət versəydin, sədə-qə verib salehlərdən olardım! - deməmişdən əvvəl sizə verdiyim ruzidən (Allah yolunda) xərcləyin. Və (bilin ki) Allah əcəli çatan heç kəsə möhlət verməz. Allah sizin nə etdiklərinizdən xəbərdardır!” (əl-Münafiqun, 10-11)]

Şeyx Sədi həzrətləri buyurur:

“Könül kimi sevərsə, gözəl odur..

İnsan bir adama məhəbbət duymaz və ona sevgisiz nəzər edərsə, o, Həzrət Yusuf kimi gözəl də olsa gözüna çirkin görsənər. Lakin məhəbbət nəzəriylə şeytan belə gözüñə mələk kimi görsənər.”

[Həzrət Əbu Bəkr ﷺ Rəsulullah ﷺ -ə o qədər məhəbbətlə baxırdı ki, ən yaxında olanda belə ona böyük həsrət duyar, onun gül üzünü seyr etməkdən doymadı. Qəlbi nəfsani qəzəb və düşmənçiliklə qaralmış Əbu Cəhlsə bunun əksinə Peyğəmbərə nifrət edirdi. Deməli, göz könlün eynəyi kimidir. Əslində görən könüldür. Görülən şeylərin mənası da könlün mənəvi keyfiyyətinə görə dəyişməkdədir.

Necə ki, dövrün hökmədarı Leylini görüb heyrət edir:

“- Məcnunun ağlını başından alaraq onu eşqindən səhralara salan Leyli sən-sənmi? Sənin digər həmcinslərindən heç bir fərqli yoxdur ki!..” –deyir.

Leyli cavab verir:

“- Sən mənə Məcnunun könül gözüylə baxmırsan ki!..”

Leyliyəancaq Məcnunun könül pəncə-

**Allah-Təalanın məhəbbəti
nəticəsində yaratdığı bütün məxluqat
Onun gözəl isimlərinin təcəllisidir.
Gözəl isimlərin təcəllisi isə çirkin ol-
maz. İmanı eşqlə yaşayan məhəbbət
əhli möminlər məhəbbətin mütləq
mənbəyi olan Haqq-Təalanın hər
təqdirini sevə-sevə qəbul edərlər.**

rəsindən baxa bilənlər onda təcəlli edən gözəlliyi tamaşa edə bilərlər. Məcnun elə bir məhəbbət istedadına sahib idi ki, Leylini başdan-ayağa gözəllik sərgisi olaraq görmüş və bu məcazi gözəllik onu ilahi eşqə yüksəldən pillə halına gəlmışdı. Həqiqi gözəli tapa bilmək kainatdakı ilahi əzəmət və qüdrət təcəllilərini qəlbin məhəbbət pəncərəsindən iman həyəcanıyla seyr edə bilməyə bağlıdır.

Allah-Təalanın məhəbbəti nəticəsində yaratdığı bütün məxluqat Onun gözəl isimlərinin təcəllisidir. Gözəl isimlərin təcəllisi isə çirkin olmaz. İmanı eşqlə yaşayan məhəbbət əhli möminlər məhəbbətin mütləq mənbəyi olan Haqq-Təalanın hər təqdirini sevə-sevə qəbul edərlər. Onlara görə kainatda əbəs və hikmətsiz varlıq yoxdur. Bu səbəblə onlar hər zaman süküntəli bir könül dünyasına sahib olarlar.

Nəfsani arzularının əsiri olduğu üçün həqiqi məhəbbətdən nəsibəz qalanlarla-ssa əsl gözəli çirkin görər, gerçək səadəti səfalət zənn edər, şikayətdən, dərd olmaqdan qurtula bilməzlər. Çünkü bütün naxoşluqlar həqiqi məhəbbət nöqsanlığından qaynaqlanır.]

Şeyx Sədi həzrətləri buyurur:

**“Dalgic çayda timsahdan və ya dənizdə
köpək balığından qorxarsa, inci əldə edə
bilməz.”**

[Nailiyyətin dəyəri qatlanılan çətinliklər nisbətindədir. Haqqın rizasına nail olmağı, cənnət və camalullahi arzulayan bir mömin də əvvəlcə nəfsinə və şeytana qarşı girəcəyi çətin mücadiləni gözə almalıdır. Rəbbinin rizası və nəfsinin arzusu arasında seçim məcburiyyətində qaldıqda böyük bir iman məhəbbətiylə nəfsinin mənfəətini arxa plana ata bilməlidir. Çünkü hər nemətin bir əvəzi var. İman ən böyük nemətdir və əvəzinin Allaha ödənməsi zəruridir.

Məhəbbətin tərəzisi fədakarlıqdır. Məhəbbətin səmimiyyəti və səviyyəsi se-

vilən uğrunda göstərilən fədakarlıq və lazım gəldikdə onun üçün edilən risk ilə ölçülür. Allahı hər şeydən çox sevən bir mömin də lazım gəldikdə Allah üçün hər cür fədakarlığı göstərə bilməlidir. Həzrət Peyğəmbərin, əshabi-kiramın və sələfi-salehinin örnek həyatları bu həqiqətin saysız-hesabsız təzahürləriylə doludur.]

Şeyx Sədi həzrətləri insanın könül quruluşunu üç kateqoriyada ələ alaraq belə buyurur:

“1- Könül əqli olan iki kamil insan arasında bir tükü də mühafizə edər və onu qoparmazlar.

2- Əgər iki nəfərdən biri naşı, digəri səlim aql sahibidirsə də belə hərəkət edərlər.

3- Hər ikisi də cahildirsə, aralarında zəncir də olsa onu dərtib qopararlar.”

“On adam bir süfrədə yemək yeyər, amma iki köpək bir leş üstündə bir-birini didər.”

[Kamil bir möminin fərqləndirici vəsflərindən biri də üzüyələ olmasıdır. Necə ki, **Peyğəmbər** belə buyurmuşdur:

“Mömin başqalarıyla ülfət edər və onuna ülfət edərlər. Heç kimlə ülfət etməyən və ülfət edilməyən insanda xeyir yoxdur.” (Əhməd, II, 400, V, 335)

Rəbbimiz möminlərin bir-birini yuyan iki əl kimi olmalarını istəyir.⁴ Bir-birini yuyan iki əldən məqsəd bir-birinin maddi-mənəvi nöqsanını örtmək, ayıb və qüsurlarını əfv etmək, sevincini və kədərini paylaşmaq, yar olub bar (yük) olmamaq, bir-birinə daima haqqı və xeyri tövsiyə edib batıl və şərdən çəkindirmək, ixtilafları küsülüllük və düşmənçiliyə çevirməmək üçün “Mən haqlıyam, sən haqsızsan!” kimi münaqışləri tərk edərək hər zaman İslam qardaşlığını yaşada bilməkdir. Bu xüsusdakı ilahi əmr açıq-aydındır:

“...Əgər (həqiqi) möminsinizsə, Allah-dan qorxun, aranızdakı münasibətləri düzəldin, Allaha və Onun Peyğəmbərinə itaət edin!” (əl-Ənfal, 1)

Allah-Təala hər insanın daxili dünyasını

Kiçik və dayaz su hövzələri cüzi kirlə natəmiz olar. Ancaq dərya kimi dərin sular asanlıqla kirlənməz. Əksinə, özlərinə atılan çirkli aşyaları da təmizləyərlər. Qafil və nadan kimsələrin kobudluqları, atdiqları palçıqlar və həqarətləri də dərya könülli kamil möminlərin qəlbi müvazinətini əsla sarsıtmaz.

bir-birindən fərqli yaratmışdır. Bu səbəblə cəmiyyətin olduğu yerdə fikirlərin müxtəlifliyi təbiidir. Mühüm olan hər fərqli düşüncəni İslamin təlqin etdiyi qardaşlıq rühuyla yoğuraraq könüllərdə kin-küdürütə və düşmənçiliyə yer verməməkdir.

Zəmanəmizdə boşanmaların təhlükəli artışı, uyğunlaşmamaq, səbirlizlik, münaqışlər, naxoşluqlar daima fədakar, qayğıkeş və könül əqli insan əskikliyindən qaynaqlanır. Mənəvi tərbiyə nöqsanlığı səbəbiylə nəfslər azgınlaşmaqdır, insanları egoist, mənfəətpərəst və “mən” mərkəzli yaşamağa düber etməkdədir. Bu hal isə qardaşlıq, dostluq və birləşməlilik duyğularına zəhər saçmaqdadır.]

Şeyx Sədi həzrətləri buyurur:

“Geniş dəniz bir dənə kirli daşlabulanmaz. İnciyən mömin hələ ki, dayaz sudur (yəni xam haldadır).”

“Haqqa yaxınlıq qazanmış, mərifətdən pay almış bir möminsə ədəbdən məhrum cahillərdən xamlıq gördükə inciməz.”

“Bir talehsiz daş qızıl kasanı qıra bilər. Amma nə daşın qiyməti artar, nə də qızılıñ dəyəri azalar.”

[Mövlana həzrətləri cahil və naşı adamların arif və kamil insanlar haqqında ar-tıq-əskik danışmalarının o zatların qiymətindən heç bir şey azaltmayacaqı xüsusundə

“Köpəklərin ağızı dəyməklə dəniz kirlənməz!” -buyurmuşdur.

Kiçik və dayaz su hövzələri cüzi kirlə natəmiz olar. Ancaq dərya kimi dərin su-

lar asanlıqla kirlənməz. Əksinə, özlərinə atılan çirkli əşyaları da təmizləyərlər. Qafıl və nadan kimsələrin kobudluqları, atdıqları palçıqlar və həqarətləri də dərya könüllü kamil möminlərin qəlbini müvazinətini əsla sarsıtmaz. Bu hadisə sözügedən xüsusa necə də gözəl misaldır:

Bir gün Sultan **Əhməd xan** çox sevdiyi ustادı **Hz. Hüdayiyə** qiymətli bir hədiyyə göndərir. Amma Hüdayi həzrətləri həmin hədiyyəni qəbul etmir. Bunun müqabilində Sultan Əhməd xan hədiyyə verməyi vəd etdiyi üçün onu dövrünün şeyxlərindən biri olan **Əbdülməcid Sivasiyə** göndərir. Əbdülməcid Sivasının hədiyyəni qəbul etməsi münasibəti ilə ziyarət zamanı:

“ - Əfəndi! Mən bu hədiyyəni səndən əvvəl Hüdayi həzrətlərinə göndərmışdım. Qəbul etməmişdi. Amma məsiz qəbul etdiniz!” – deyir.

İfadələrdəki mənənəni başa düşən Hz. Sivasi bu mənalı cavabı verir:

“ - Sultanım! Hz. Hudayı bir simurq quşudur ki, leşə məhəl qoymaz!”

Bu cavabdan məmnun qalan sultan aradan bir neçə gün keçdikdən sonra Hz. Hüdayiyə baş çəkərkən ona:

“ - Əfəndim! Sizin qəbul etmədiyiniz o hədiyyəni Əbdülməcid Əfəndi qəbul etdi” – deyir.

Hz. Hüdayi də təbəssümlü bir çöhrə ilə:

“ - Sultanım! Əbdülməcid Əfəndi bir dəryadır. Nəhəng dəryaya bir damla dünəya kiri düşməsi, onun paklığına zərər verməz!” -buyurur.

Eyni zamandan “Meyvəli ağac daşlanar” deyiblər. Kamil möminlər də özlərinə atılacaq daşlara hazır olmalıdır. Necə ki, Həzrət Peyğəmbər ﷺ də bir çox nadan və cahil insanların kobudluqlarına məruz

qaldı. Lakin dərin rəhmət və məhəbbət ümməni olan qəlb bunlardan incimək yerinə, onların özlərini saldıqları pis vəziyyətə kədərləndi. Rəbbi özündən razı olduqdan sonra başına gələnlərə məhəl qoymadı. Onun nəzərində fanilərin mədh-sənaları, yaxud da rişxəndləri, deyil Rəbbinin rızası mühüm idi. Buna görə də onu daşa basan Taif xalqının həlakı üçün bəddua etmək yerinə, hidayətləri üçün dua etdi.

Saleh bir mömin də özünə əza və cəfa verənlərə səlim ağılla qarşılıq verməli, onlara hirsənib qəzəblənməkdənsə əfv etməli, mərhəmət nəzəriylə baxıb onlar üçün xeyir istəməlidir.

Necə ki, **Həllac Mənsur** daş-qalaq olunarkən “Ya Rəbbi! Məndən əvvəl məni daşlayanları bağışla” – deyə dua edirdi.

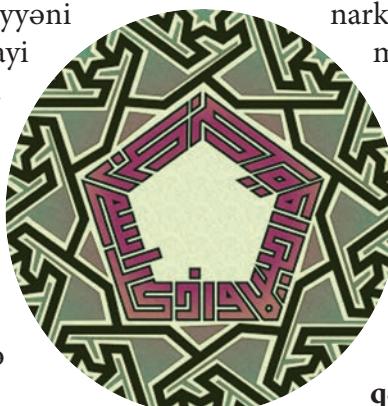
Allah-Təala saleh bəndələrinin bəzi vəsflərini bildirdiyi ayəyi-kərimələrdə belə buyurmuşdur:

“O müttəqilər ki, bol luqda da, qıtlıqda da (məllarını yoxsullara) xərcləyər, qəzəblərini udar, insanların günahlarından keçərlər...” (Ali-İmran, 134)

“Rəhmanın (əsl) bəndələri o kəslərdir ki, onlar yer üzündə təmkinlə (təvazökarlıqla) gəzər, cahillər onlara söz atdıqları zaman salam deyərlər.” (Əl-Furqan, 63)

Bu kamilliyi göstərməyib, gördükəri pisliklər səbəbiylə şəxsi intiqam ardınca düşənlər mənəvi kamillikdən nəsibsiz, xam könüllü və dayaz idrak sahibi olan kəslərdir.

Buna görədir ki, mənəvi kamillik yolu olan “Təsəvvüfun başlangıcındaki ilk dərs “incitməmək”, nəhayətindəki son dərs isə “insiməmək”dir” – demişlər. Şair bu mənənəni necə də gözəl xülasə edir:

Cahan bağında ey aqil, budur məqbوليـ insuـcin;

Nə kimsə səndən incinsin, nə sən bir kimsədən incin...]

Şeyx Sədi həzrətləri buyurur:

“Cənnətə hiyləylə girmək olmaz. Çünkü üzündəki pərdə sabah açılacaqdır.”

[Günahkarlar bu dünyada min bir hiylə ilə günahlarını gizlədib xilas olduqlarını düşünsələr də Hakimlərin Hakimi olan Allah-Təalanın hüzurunda, o böyük məhkəmə gündündə heç bir bəhanənin arxasında gizlənə bilməyəcək, heç bir yalanla günahlarını, heç bir maska ilə əsl sinalarını ört-basdır edə bilməyəcəklər. Çünkü o gün bütün sirlər açılacaq, insanın üzvləri əleyhinə şahid olacaqdır.

Ayeyi-kərimələrdə buyurulur:

“Bütün sirlərin aşkar ola-cağı o qiyamət günü; (O gün) insanın nə (əzabı dəf edəcək) bir qüvvəsi, nə də bir köməkçisi olar!” (ət-Tariq, 9-10)

“Nəhayət, onlar Cəhən-nəmə gəldikdə qulaqları, gözləri və dəriləri etdikləri əməllər barəsində onların əley-hinə şəhadət verəcəkdir. Onlar öz dərilərinə: “Nə üçün əleyhimizə şəhadət verirsiniz?” – deyəcəklər. (Dəriləri də) belə cavab verəcəkdir: “Hər şeyi dilə gətirən Allah bizi danışdırı...” (əl-Fus-silət, 20-21)

“Biz hər bir insanın əməlini öz boy-nundan asar və qiyamət günü (bütün əməllərini) açıq kitab kimi qarşısına qo-yarıq. (Və ona belə deyərik:) “Oxu, ki-tabını (əməl dəftərini). Bu gün sən haqq-hesab çəkməyə özün-özünə (özün öz əməllərinin şahidi olmağa) kifayətsən!” (əl-İsra, 13-14)

“(Qiyamət günü hər kəsin) əməl dəf-təri qarşısına qoyulacaq. O zaman gü-nahkarların orada (yazılmış) olanlardan

qorxduqlarını görəcəksən. Onlar be-lə deyəcəklər: “Vay halımıza! Bu necə bir kitab imis! O Bizim heç bir kiçik və böyük günahımızı gözdən qaçırmadan hamısını sayıb yazmışdır ki!” Onlar (dünyada) etdikləri bütün əməllərin (öz qarşılığında) hazır durduğunu görəcəklər. Rəbbin heç kəsə haqsızlıq et-məz!”

(əl-Kəhf, 49)

Axırətdə bütün əməllərimizdən, dünyada istifadə etdiyimiz nemətlərdən, da-nışacağımız yerdə susmamızdan, susmali olduğumuz yerdə danışmağımızdan, bütün əməllərimizdən, ibadət və xeyirlərimiz-in nə qədər ixləşli, nə qədər riya və bu kimi niyyətlərə qarışlığından hesaba çə-

kiləcəyik. Orada daxili dünyamızı və halımızı açıq-aydın seyr edəcəyik.

Həzrət Ömər : “(İlahi məhkəmədə) hesaba çə-kilmədən əvvəl nəfslərinizi hesaba çəkin.” buyurur. (İbn Kəsir, Təfsir, I, 27)

Biz də o böyük gün gəlib çatmadan əvvəl vicdan mühəsibəmizi etməliyik. O çətin hesab gününü düsürək əməl dəftərimizi in-didən ağlamağa çalışmalıyıq. Çünkü o gün istiqfar ilə günahları bağışlada bilmək də, halallaşaraq qul haqlarını əfv et-dirmək də imkansız olacaqdır. Xülasə: gün bu gündür, zaman bu zamandır, fürsət bu fürsətdir!...]

Rəbbimiz o böyük gündə əməl dəf-tərimizi sağ tərəfimizdən ala bilməyi, Kiramən-Katibin mələklərinin hər an yazdığı sətirlərdə xeyirlərlə, saleh əməl-lərlə, gözəlliklərlə qarşılaşmayı hər bi-rimizə qismət eyləsin!

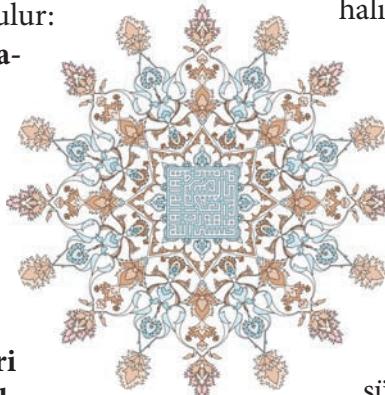
Amin...

1 əl-Kəhf, 18

2 ət-Təhrim, 10

3 Bax. Buxari, Ənbibiya, 17

4 Bax. Süyuti, Camiul-əhadis, № 21028.

TORPAQ SƏNDƏN İNCİMƏSİN

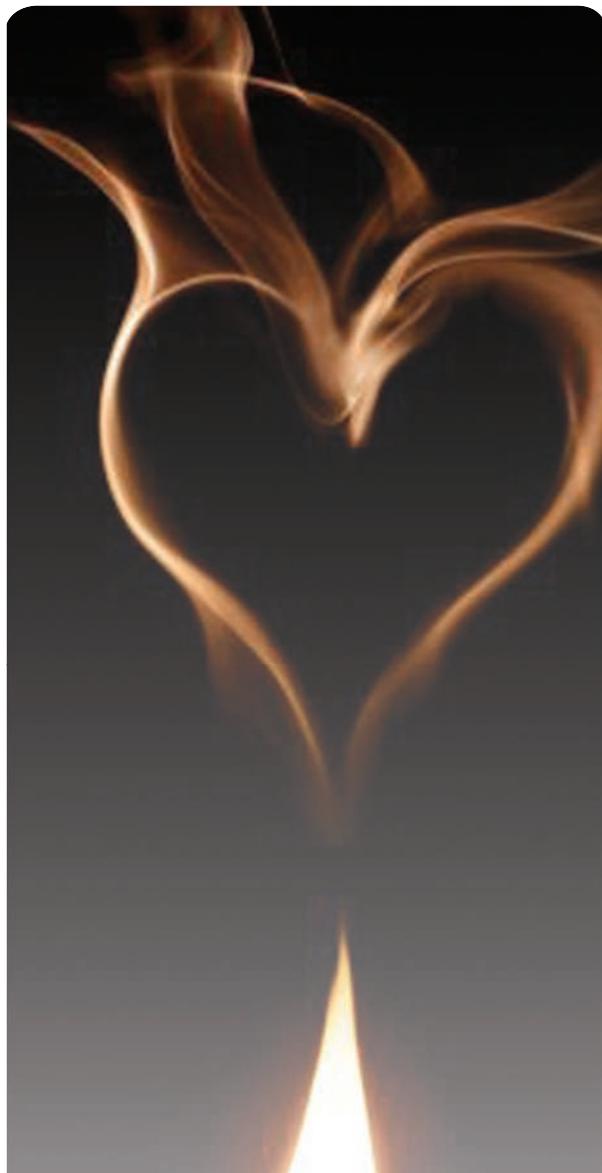
Müasir insan daxili aləmini, könül tərbiyəsini arxa plana atdığı üçün qəlbi-səlim sahibi olmaqdan uzaqlaşdı. Bunun nəticəsində zahirə qarşı zövqisəlimi də qalmadı. Şəhərlərində, adamın üstünə gələn böyük estetik duyğulardan uzaq binaları, həyatın bir yol olduğunu xatırlatmadan uzaq qapqara yolları, kibrit qutusu kimi dördbucaq və zərif bir küncü olmayan evləri, dörd tərəfi əşya ilə dolu otaqları, ətri olmayan, ölümü və dirilişi xatırladaraq baharda açılıb xəzanda solmayan süni güllərlə bəzənmiş bağçaları ilə, əllə düzəlmışlrlə insan öz ətrafini doldurmuşdur.

Xarici aləmdə görünən bu zövqi-səlim nöqsanlığı təəssüf ki, insanlar arasındakı əlaqələrdə də gündən-günə artaraq nəzakətdən uzaq bir cəmiyyət formalaşdırmaqdadır. Bədən dili qaba, kəlmələr arqo, qiyafətlər yararsız, mimikalar saxta. Saxta təbəssümlər sözə bəsmələ. Məhz bu nöqtədə müasir insanın itirməkdə olduğu dəyərlər bütünü içində bəlkə də ən çox möhtac olduğu xüsus doğru əlaqə qura bilməyin yolu olan incəlikdir, zərafətdir. İncitməmək və bacardıqça inciməməkdir.

İslam əxlaqı ilə yoğrulmuş əcdadımızın həyatın hər anından hər sahəsinə qədər bu incəliyi yaşadığı dövrlər olmuşdur. Bu xüsusda çox böyük həssaslıq göstermiş və bir əxlaq və ədəb cəmiyyəti qurmağa çalışmışlar. Çünkü önlərində duran “üsveyi-həsənə” Həzrət Peyğəmbər (s.ə.s)-in Ümmü Məktumu incitməsinin ilahi xəbərdarlığa tuş gəldiğini bilirdilər.

Qəlb ilahi təcəlligahıdır. Uca Mövlənin Hz. Musaya “Məni qəlb iqırıqların yanında axtar” şəklindəki bəyanı qəlb qırmağın vəhamətinə işaret edir. Hz. Mövləna bu həqiqətə işaret edərək, “Axmaqlar insan əliylə tikilən məscidə hörmət göstərirlər, amma könül sahiblərinin könüllərini qırmağa çalışırlar.” deyir.

İncitməmək mövzusunda insan həssas davranışib bu mövzuda müəyyən qədər nəiliyyət əldə edə bilər. Ancaq əsas hədəf incitməkdir. Bu da ancaq nəfsin tərbiyəsi ilə saxta qürurun qırılması nəticəsində müm-

Qəlb ilahi tacəlligahdır. Uca Mövlənin Hz. Musaya “Məni qəlb iqırıqların yanında axtar” şəklindəki bəyanı qəlb qırmağın vəhamətinə işaret edir. Hz. Mövləna bu həqiqətə işaret edərək, “Axmaqlar insan əliylə tikilən məscidə hörmət göstərirlər, amma könül sahiblərinin könüllərini qırmağa çalışırlar.” deyir.

kündür ki, bunu edənlər kamillərdir. Hz. Peyğembər Taifdən qayıdarkən qanlar içində qalacaq qədər bədənini incitsələr də o, ürəkdən inciməmiş və Taif əhlinə qəzəblənməmişdi.

Burada ədəbiyyatımızın mümtaz nümunələriylə mövzunu izah etməyə çalışaq. İnsan psixologiyasına dair elmi araşdırımlar insanların ən çox dəyər verdiyi xüsusun özlərinə qarşı hörmət gözləmək və kənarlaşdırılmaqdan qorxmaq olduğunu qeyd edir. Başqa cür desək, incidilməməkdir, xor görüləməməkdir:

*Dünya bağında ey aqil, budur məqbulu insu-cin;
Nə kimsə səndən incisin nə sən bir kimsədən
incin!..*

İ. Haqqı

*Nə şemmet bülbülin verdin, nə də hardan incin
Nə qayrin yarına meyl et, nə sən əgyardan incin
Nə sən bir kimsədən ah al, nə ahu-zardan incin
Nə sən bir kimsədən incin, nə səndən kimsə incisin!*

Pertev Paşa

İnsanı incitmək onun ahını və günahını almaq əslində Rəsuli-Kibriyanı və Allahı da incitməkdir. Üstəlik Ey İnsan! Özün bu dünya mehmanxanasında qonaq ikən, qəlbini qırğıñın adam dünya qürbətində bir qərib deyilmi. Gəl incitmə qəribləri. Bilməzsənmi incitmək inciməkdir əslində.

*Həzər et qırma türəyin kimsənin canını incitmə
Əsiri qürbəti nalan olan insanı incitmə
Tariqi işqda biçarayı-hicranı incitmə
Səbr et hər bəlaya xaneyi Rəhmanı incitmə*

*Fələkdə hasili insan isən bir canı incitmə
Günahkar olma fəhri aləmi zi-şani incitmə
Əlin çək meyli dünyadan əgər aşiq isən yara
Məhəbbət camını nuş et əsl Mənsur kimi dara
Qonaqsan fələk bağında bəndin salma əfkara
Düşərsən bir bəlaya səbr et Mövla verər çarə*

*Fələkdə hasili insan isən bir canı incitmə
Günahkar olma fəxri aləmi zi-şani incitmə*

*Bu dünya həyatının faniliyinin fərqində
deyilsənmi? Bir oyun və əyləncədən ibarət
olan, qafillərin yalnız yemək və içmək ilə mal
yiğmaq sandığı bu dünyada bağı olduğumu*

*düşünürsən? Kim bağı qala bildi ki?
Vəfəsi vardırımö gör kim sənə bu çarxi dövranın
Əsər yellər yerində hani ya taxtı Süleymanın
Yalnız adı qaldı aləmi zahirdə Loğmanın
Keçər bir anda röya kimi ömrü insanın*

*Fələkdə hasili insan isən bir canı incitmə
Günahkar olma faxri aləmi zi-şani incitmə*
Alvarlı M. Lütfü həzrətləri

Dünya könül insanları ilə diriləcək. O halda könül insanı olmağa çalış. Onların yoldan və yanından ayrılma. Əgər belə olmağa niyyətin yoxdursa nə irfan ordusunu incit, nə də boş yerə budağı... Nə gülü, nə də yolu incit. Məcnun deyilsənsə saxta Leylalarla nə də səhrəni incit:

*Könül çalamazsan aşkin sazını
Nə pərdəyə toxun nə teli incit
Əğər çəkəməzsən gülün nazını
Nə tikana toxun nə gülü incit*

*Bəklə dost qapısın sadıq dost isən
Könüllər tamir et əqli dil isən
Sevda səhrasında Məcnun deyilsən
Nə Leyləni çağır nə çölü incit*

*Rizaya razi ol haqqə qailsən
Ara bul mürşidi müşküldə isən
Həqiqət şəhrinə yolcu deyilsən
Nə yolçunu əylə nə yolu incit*

Aşıq Hüdayı

Ey Könül!

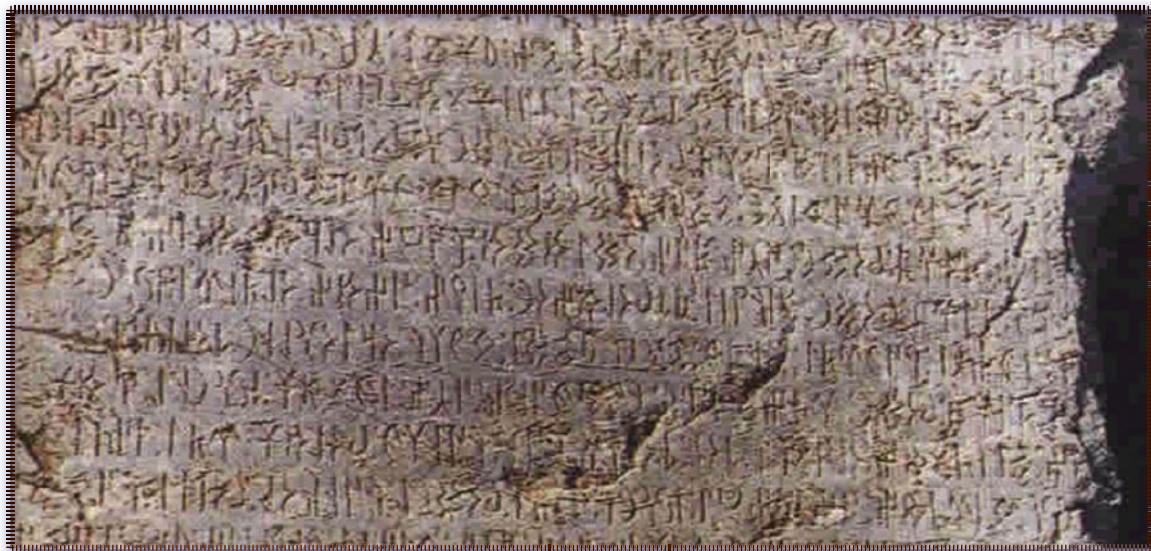
Xülasə, yalnız adım könül deməklə yetinməyib könlün gərəyini etmək istəyirsənə, nə tənha bir dağ başında suyundan içdiyin bulaq, nə də son nəfəsini verib girdiyin torpaq səndən incisin. Bil ki, belə olsan inciməzsən:

*İl köçsin köçdüyün vakit
Yol yansın keçdiyin vakit
Suyundan içdiyin vakit
Bulaq səndən inciməsin.*

*Kölgəsində otur amma
Yarpaq səndən inciməsin.
Təmizlən də gir məzara
Torpaq səndən inciməsin.*

Abdurrahim Karakoç

AĞDAŞ – AĞ DAŞ?

Ağdaş toponiminin etimologiyasından söz açarkən nədənsə əsasən aşağıdakı yozuma üstünlük verilir: Karvan yolu üstündə olan bu yaşayış məntəqəsinin yaxınlığında ağ bir daş olub və karvanla gedən yolcular ağ daş olan yerdə gecəleyəcəklərini və ya kiminləsə görüşəcəklərini bildirmiş və get-gedə bu söz birləşməsi yaşayış məntəqəsinin adına çevrilmişdir. Təbii ki, heç bir elmi izahı verilməyən bu cür yozum qəbul edilməzdir. Sözün mənşeyinin bu şəkildə izahı xalq etimologiyası adlanır ki, buna eyni zamanda yalançı etimologiya da deyilir.

Prof. S. Cəfərov “Müasir Azərbaycan dili” (leksika II cild) dərsliyində “Mürəkkəb sözlərin komponentlərinin məna xüsusiyyətləri” bölməsində yazır: "...Mürəkkəb sözlərdə sözün ifadə etdiyi məfhumla komponentlərin ifadə etdiyi məfhumlar arasında məna bağlılığı ya olmur, ya da çox uzaq bir əlaqə özünü meydana çıxara bilir. Məs: Ağdam, Ağdaş mürəkkəb sözlərin komponentləri olan ağ, dam, daş sözlərinin ifadə etdiyi məzmunla indi heç bir əlaqə və münasibəti yoxdur.” Bu fikirlə

razılaşmamaq mümkün deyil. S. Cəfərov Ağdaş sözünün etimologiyasını izah etməsə də bir daha yada salır ki, Ağdaş mürəkkəb sözünün komponentləri ağ və daş bu gün başa düşdüyümüz leksik mənaları vermir və bu mənalardan tamamilə uzaqdır.

Məhz bu baxımdan ağ və daş sözlərinin etimologiyasını, mənşeyini tək-tək araşdıraraq müəyyən nəticəyə gəlmək mümkündür.

Ağ – Məlumdur ki, qədim türklərdə (Çindən gəlmə ənənəyə görə) rənglər eyni zamanda dörd coğrafi cəhəti təyin edir. Həm də ağ yüksəklik və böyüklüyü, qara böyüklük və kədəri, göy matəmi bildirirdi. Qədim türklərdə həmçinin Şərq – yaşıl, göy; Qərb – ağ, ağca; Cənub – qırmızı; Şimal – qara adlanırdı. Yəqin “Dədə Qorqud” dastanlarında keçən “Qarşı yatan Qara dağ” Azərbaycanın şimalındaki Qafqaz Sıra dağlarıdır. Elə bu səbəbdən də türkmənlər özlərindən qərbədə olan Xəzərə Ağ dəniz, Şirvanlılar isə Xəzərə özlərindən şərqdə yerləşdiyi üçün Göycə dəniz deyirdilər. Türkiyənin qismən qər-

bində yerləşən Aralıq dənizi türkler üçün Ağ dəniz, şimaldakı dəniz isə Qara dənizdir.

Ağdaş kimponentindəki ağ sözünün rəng bildirmədiyi, qerb, ya da büyük anlamında olması şübhəsizdir. Lakin mənalardan hansının “daş” komponenti ilə birləşərək “Ağdaş” sözünü yaratdığını demək üçün sözsüz ki, daş sözünün də mənşəyi açıqlanmalıdır.

Daş

Türk dillərində taş/tış/dış şəklində fonetik variantlarına təsadüf edilən daş sözü kənar, bayır, qıraq mənalarında, daha doğrusu, ümumdan ayrılmış, bəlli hüddudan kənardı, hündüdün sonunda olan mənasındadır. Bizim fikrimizcə, daşmaq felinin kökü də haqqında danışığımız taş/tış/dışla eyniyyət təşkil edir. (Süd daşdı – qabdan kənara çıxdı, çay daşdı – su yatağından çıxdı)

“Dədə Qorqud” dastanlarının sonuncu – on ikinci boyu “İç Oğuz Daş Oğuzun ası olması” adlanır. İçin, daxilin antonimi olan və İç Oğuzdan ayrılan, qopan Daş Oğuzların adı ilə Türkmenistanda Taşauz vilayəti var. Şəki rayonunun ərazisindəki Daşüz kəndi də Daş Oğuzun fonovariantıdır.

Qazax rayonunun ərazisində Aşağı Salahlı, Yuxarı Salahlı kəndləri var. Çok maraqlıdır ki, Daş Salahlı digər Salahlılardan xeyli aralıda yerləşir. Daş Salahlılar Salahlı tayfasından ayrılan Salahlılardır.

Türkdilli xalqların yaşadıqları ərazilərdə çok sayıda Aktaş/Aktas toponimlərinə rast gəlirik. Əgər bu yazının əvvəlində verdiyimiz xalq etimologiyasına insansaq, onda bu yaşayış məntəqələrinin də karvan yolu üstündə olması əsas şərt olmalı idi. Təbii ki, bu, belə deyil. Çok maraqlıdır ki, Aktaş adlandırılın yaşayış məntəqələrinin hamisi mərkəzi şəhərlərdən (paytaxtlardan) xeyli aralı, uzaq və qərbəde yerləşir.

Ağdaş toponimini ağ-böyük, daş/dış – çöl, səhra mənasında böyük çöl kimi izah edənlər də olmuşdur. Lakin bizim fikrimizcə, bu yanlış yozumdur. Çünkü çöl,

səhra, düz mənasında türk dillərində “ya-zı” sözü işlənmişdir. Buna bir neçə misal verək:

Orxon-Yenisey abidələrində: Eçim kağan birlə ilgərü Yaşıl Oğuz Şantung yazıka təki sülədimiz... tərcüməsi: Əmim xaqan ilə Şərqə, yaşıl çay Şandun düzünə təki (qədər) qoşun çəkdi. (Kül-Tigin abidəsi, Şərq tərəfi 17)

“Kitabi Dədə Qorqud”da: “Evin tayağı oldur ki, yazidan-yabandan evə bir qonaq gəlsə...” “Divani lüğətit-türk” və digər yazılı mənbələr də bunu təsdiqləyir. Elə bu gün də Azərbaycanda yazı sözü ilə bağlı toponimə rast gəlmək mümkündür. Qarayazı – böyük çöl, Ağdaş rayonu ərazisindəki Ağcayazı kəndinin dağ ətəyindəki böyük açıq ərazidə yerləşməsi bu fikri bir daha təsdiqləyir.

Türkdilli xalqların yaşadıqları ərazilərdə çox sayıda Aktaş/Aktas toponimlərinə rast gəlirik. Əgər bu yazının əvvəlində verdiyimiz xalq etimologiyasına insansaq, onda bu yaşayış məntəqələrinin də karvan yolu üstündə olması əsas şərt olmalı idi. Təbii ki, bu, belə deyil.

Yuxarıda deyilənlərə isnad edərək bu qənaətə gəlmək olar ki, Ağdaş toponiminin birinci komponenti ağ-qerb mənasında, ikinci komponenti daş isə kənar, ucqar mənasında işlənmişdir.

Ağdaş inzibati ərazisinin tarixi-coğrafi mövqeyi bu fikri bir daha təsdiqləyir. Sərhədləri Kür çayı boyunca uzanan Şirvanşahlar dövlətinin mövcud olduğu yüz illər boyu Ağdaş adı verilən bu yaşayış məntəqəsi paytaxt Şamaxıdan qərbdəki ən son, ucqar yaşayış məntəqəsi olub.

Beləliklə, bütün bunları nəzərə alaraq “Ağdaş” toponiminin “Qərbdəki ən kənar (ucqar) məntəqə” anlamı verən bir söz olduğunu desək, yəqin ki, səhv etmərik.

Tərbiyəçi tərbiyə etdiyi adamı könül insanı kimi yetişdirməlidir. Onda sadəcə zahiri elmlərə deyil, mənəviyyata, sərr və hikmətə qarşı da diqqət oyandırmalıdır.

Mənəviyyatdan məhrum olaraq birtərəfli verilən bir tərbiyə nöqsandır. Maddə və məna müvazinətini saxlamaq şərtdir. Əks təqdirdə bir qanadla uçmağa çalışan quş kimi ac pişiyə yem olar.

Həyatın axışına ayaq uydura bilməyən hər bir varlıq zamanla silinib yox olmağa məhkumdur. Buna görə Həzrət Əli (r.a) belə nəsihət etmişdir:

“Uşaqlarınızı öz yaşadığınız zaman görə deyil, onların yaşayacaqları zamana görə yetişdirin.”

Yaxşı yetişmiş bir ovuc fədakar insanın varsa qalib millətsən. Yoxsa məğlubsan.

Bir millətin gələcəyini görə bilmək kəramət deyil. Bunu müəyyən etmək üçün uşaqlara və gənclərə baxmaq kifayətdir. Əgər onlar güc və enerjilərini xeyir, mənəviyyat və fəzilət yoluna sərf edirlərsə o millətin gələcəyi parlaqdır. Bunun əksinə, enerjilərini nəfsaniyyətə sərf edirlərsə aqibət həzindir.

Tərbiyəçi könüllərdə heyranlıq hissi oyadan sağlam xarakter nümayiş etdirməli, ruhundan rəhmət saçmalı, ürəyindən feyz, ruhaniyyət və pozitiv enerji yaymalıdır.

QURANIN ŞƏFA VERMƏSİ

Xəstəliklərlə mübarizə hər şeydən əvvəl tibb elminin mövzusudur. Ancaq insanlar bəzən tibbin aciz qaldığı zamanlarda dinə sığınaraq ondan mənəvi və ruhi cəhətdən qidalanmışlar. Qurandakı surə və ayələr vasitəsi ilə xəstəliklərə çarə axtarmışlar. Lakin unutmamaq lazımdır ki, Quranın əsas gəliş məqsədi insanların maddi xəstəliklərinə deyil, mənəvi xəstəliklərinə şəfa verməkdir. Əlbəttə, bəzi surə və ayələrin xəstəlikləri müalicə etdiyinə dair hədislər vardır. Biz bu gerçəyi inkar etmirik. Məsələn, səhabələrdən olan Əbu Səid əl-Xudrinin əqrəb sancan bir qəbilə başçısını Fatihə surəsini oxuyaraq müalicə etməsini Hz. Peyğəmbər də təsdiqləmişdir. İslam alimləri də xəstəliklərin müalicəsində bəzi ayə və surələrin oxunmasını məqbul saymışlar. Ancaq yuxarıda da qeyd etdiyimiz kimi Quranın şəfa olması əsasən mənəvi cəhətdəndir. Başqa cür ifadə etsək “kamil insan şəxsiyyəti” yetişdirməkdir.

Qurani-Kərimdə üç ayə vardır ki, bu ayələr Quranın insanlar üçün şəfa olduğunu bildirir. Bunlar Yunus surəsinin 57-ci, İsra surəsinin 82-ci və Fussilət surəsinin 44-cü ayələridir.

Yunus surəsinin 57-ci ayəsində Quranın qəlblərdə olana şəfa olduğunu bildirilir:

“Ey insanlar! Sizə Rəbbinizdən bir öyündən nəsihət, qəlblərdə olana bir şəfa, möminlərə hidayət və mərhəmət (Quran) gəlmışdır!”

Alimlər bu ayədəki “qəlblərdə olana” ifadəsini müxtəlif şəkillərdə təfsir etmişlər. Bəzilərinə görə bu ifadədə qəsd olunan mənə oradakı cəhalət, şəkk-şübəhə, nifaq və sairədir.

Məhəmməd Əsəd bu ayəni təfsir edərkən Quranın qəlblərdə olana şəfa olmasını çox gözəl şəkildə açıqlayır: “*Quran, haqqqa, həqiqətə və əxlaqi gözəlliklərə tərs düşən nə varsa hamisi üçün şəfadır.*”

İsra surəsinin 82-ci və Fussilət surəsinin 44-cü ayələrində isə Quranın iman edənlər üçün şəfa olduğu xəbər verilir:

“Biz Quranın möminlər üçün şəfa və mərhəmət olan ayələr nazıl edirik. O, zalimlərin (kafirlərin)ancaq ziyanını artırır.” (əl-İsra, 82)

“Əgər Biz onu özgə bir dildə olan Quran etsəydi (Məkkə müşrikləri): “Məgər onun ayələri (bizim üçün) müfəssəl izah olunmalı deyildimi?! Bu nədir? (Quran) özgə dildə, (Peyğəmbər isə) ərəbmidir?!” – deyərdilər. (Ya Rəsulum!) De: “O, iman gətirənlərə hidayətdir və (cəhalət xəstəliyinə tutulmuş ürəklərə) şəfadır. İman gətirməyənlərin isə qulaqlarında karlıq (ağırılıq) vardır. O, (Quran) onları kor etmişdir. Onlar (sanki) uzaq bir yerdən çağırılırlar. (Heç bir şey eşitməz, heç bir şey anlamazlar).” (əl-Fussilət, 44)

Birinci ayəni təfsir edən Əlmalılı belə deyir: “Burada dünya, müxtəlif xəstəlik və bələlərlə dolu xəstəxanaya, Peyğəmbər həkimə, Quran da şəfa verən dərmana bənzədir. Şübhə, riya, küfr, zülm, haqsızlıq, ümidişsizlik, cəhalət, gerilik, pis niyyət kimi əxlaqi, sosial və psixoloji xəstəliklərə qarşı Quran şəfa və rəhmət qaynağıdır.”

Nəticə olaraq Quranın şəfa verməsini düzgün anlayıb, mənəvi xəstəliklərimizi onunla sağlamışa çalışmalıdır.

SUAL CAVAB

1. Zəmanəmizdə demək olar ki, hər kəsin alış-verişdə kreditdən istifadə etdiyini görürük. İslam kreditlə ticarətə necə baxır?

Kreditlə alış-verışı iki qismə ayırmalı lazımdır. Birincisi, kreditə pul götürüb nə isə almaq. Burada pulla pul satın alınır və müəyyən müddət sonra həmin məbləğ faizi ilə birlikdə geri qaytarılır. Bu növ kredit İslama Qurani-Kərimin müxtəlif ayələrində qəti şəkildə qadağan edilmişdir (əl-Bəqərə, 275, 276, 278, 179). Sözü gedən qadağa həm verən, həm də alanın hər ikisini də əhatə edir. İkincisi isə, mağazadan nisyə edilən alış-verişdir. Məsələn, 100 manatlıq nağd bir mal altı ay ərzində ödəməklə 120 manata satılıb. Belə ki, nağd satışlarda qazanc üçün maya dəyərinin üstünə müəyyən məbləğ əlavə etmək caiz (halal) olduğu kimi, nisyə satışlarda da caizdir. Hətta nisyə satışda pul bir müddət dövriyyədə olmadığı və ya əşyanın qiymətinin bahalaşacağı nəzərə alınaraq, qazanc miqdarı yüksək olaraq da təyin edilə bilər. Onu da qeyd etmək lazımdır ki, bir şəxs bank vaxitəsilə, yəni bankdan nağd pul götürərək hər hansı mağazadan bir əşya alıb, sonra həmin pulu banka faizi ilə hissə-hissə qaytarması caiz (halal) deyildir.

2. Hər gün işə gedirəm. İş vaxtı namazlarımı qılınram, axşam evə gəldikdən sonra hamısını qəza edirəm. Bu nə dərəcədə doğrudur?

İslam dinində namaz qılmaq İslamin beş şərtindən biri olduğuna görə müsəlmanların kəlməyi-şəhadətdən sonra yerinə yetirməli olduqları ilkin ibadət namaz ibadətidir. Ona görə də hər bir müsəlman gündəlik həyatında namazlarına vaxt ayırmalı, şərait yaratmalı və vaxtında qılmalıdır. İş vaxtında günorta və ikindi namazları qılmaqdə müəyyən çətinliklər ola bilər. Lakin namaz ibadətini yerinə yetirmək üçün əvvəlcədən hər cür tədbir alınmalıdır. Məsələn, fasilə vaxtında qılmaq kimi. Bununla yanaşı vurgulamaq lazımdır ki, bir müsəlman işinə görə namazlarını qila bilmədikdə, imkan daxilində namazlarına maneə törətməyən başqa işlər arayışında olmalıdır.

3. Zəkatdan məsul olacaq qədər imkanlarım var. Hər ay imkansız adamlara müəyyən məbləğdə yardım edirəm, sədəqə verirəm. Bütün bunlar üzərimdən zəkat borcunu qaldırır mı? Əgər hər ay verdiyim məbləğ toplandıqda zəkat düşən miqdardan çox olsa necə?

İslamda sədəqə ilə zəkat terminləri bir-birindən müəyyən qədər fərqlənir. Sədəqə məfhumu zəkatdan daha əhatəli termin olmaqla həm vacib olan zəkatı, həm də nafilə olan digər infaq (Allah yolunda xərcləmə) növlərini ehtiva edir. Zəkat isə, zəkat olaraq təyin olunan mal növlərindən müəyyən qismini Allah-Təalanın bildirdiyi müsəlmanlara, onların mülkiyyətinə keçirməklə verməkdir. Nəslərdə (ayə və hədislərdə) zəkatın bir müsəlmana fərz olması üçün müəyyən şərtlər vardır; (mükəlləf olmaq, nisab miqdarı mala sahib olmaq, malın çoxalan mal olması, var-dövlət şəxsin özünə məxsus olması, malın üzərindən bir il keçməsi və malın borc qarşılığında olmaması). Hədislərdə zəkatın verilməli olduğu mal növləri və onların miqdaları geniş şəkildə izah edilmişdir; (əsli ehtiyaclardan savayı nisab miqdarına sahib olunan qızıldır və ya pulda və ticarət malından qırxdır bir; heyvanlarda; qoyunlarda qırxdır bir, inəklərdə otuzda bir, əkin məhsullarında iyirmidə bir və ya onda bir və s. zəkat verilməlidir). Bundan əlavə Qurani-Kərimdə zəkatın sərf yerleri (verilməli olduğu yerler) bir-bir açıqlanmışdır (fağırlar, miskinlər, zəkat işlərində işləyənlər, müəlləfeyi-qülib, kölələr, borclular, Allah yolunda olanlar və yolda qalanlar; Təvbə, 60). Bundan əlavə verilən malın zəkat sayılması üçün zəkat verərkən niyyət edilməli və həmin şəxsin mülkiyyətinə keçirilməlidir. Ona görə də hər verilən sədəqə zəkatdan sayılmır. Zəkatın ildə bir dəfə verilməsi fərzdir. Belə ki, bir müsəlman illik zəkatını hesablayaraq zəkat niyyəti ilə ayəyə müvafiq olaraq verərsə, zəkat borcunu ödəmiş sayılır. Verilən sədəqə zəkat miqdarından çox olsa belə, zəkat niyyəti ilə verilməyibsə, zəkat sayılmır. Ancaq bütün mal-dövlətini Allah yolunda sərf etsə, ondan zəkat məsuliyyəti qalxar.

4. Parfümeriya mağazalarından aldığımız, tərkibində spirt olan ətirlərdən istifadə etməyin hökmü nədir? Bu cür ətirlərin dəydiyi paltarlarla qılanan namaz səhihdirmi?

İslam dini istər maye, istər qatı olsun sərxoşedici maddələrin, sərxoş olmaq məqsədilə istifadə olunmasını qətiyyətlə qadağan etmişdir. Lakin tərkibində spirt olan ətirlərdən təmizlik və ətir məqsədilə istifadə olunması mövzusunda müxtəlif fikirlər irəli sürülmüşdür. Belə ki, İslam alimlərinin əksəriyyətinə görə şərab nəcisidir (Maide, 5/90). Paltara, bədənə və ya namaz qılanan yerə ovuc içi qədər bulaşsa, namaza əngəldir. Şərabdan başqa və içilən zaman azı və ya çoxu sərxoşluq verən içkilərin nəcis olduğuna dair isə hər hansı dəlil yoxdur. Məhz bu səbəblə bunlar nəcis deyil, sərxoşedicilik xüsusiyyəti səbəbilə içilməsi haram, ancaq bədən, paltar və ya namaz qılanan yerə tökülməsi namazın səhih (etibarlı) olmasına hər hansı əngəl təşkil etməz. Tibbi spirtdən istifadə etmək də buna daxildir.

tuWa®

MANTO
TUNİK
KOSTYUM
YUBKA
ŞALVAR

HİCABLI QADIN
GEYİMLƏRİNDE
BOL ÇEŞİD VƏ
İNANILMAZ UCUZLUQ

İRFAÑ ABUNƏÇİLƏRİNƏ
ƏLAVƏ ENDİRİMLƏR
NƏZƏRDƏ TUTULUR!

**Ünvan: LÖKBATAN
BİNƏ BAZARI
Sıra 7A, korpus 3,
maqazin: 28 (keçid)
Tel: (+994 55) 208 72 55
(+994 12) 408 40 43**

Müdriklərdən öyüdlər

- * Bolluqdan sonra darlığa, hidayətdən sonra dəlalətə düşməkdən Allaha siğınırıq.
- * Xainlərlə bərabər olub, işlərində onlara kömək etmək bir insana xəyanətkarlıq baxımından kifayətdir.
- * Səbrin başlanğıcı zəhmət və məşəqqət olsa da sonu əmin-amalıqdır.
- * Həqiqi nicat tapanlar əbədiyyət yurdundakı səadət üçün çalışıb, Allahın rəhməti sayəsində cənnətə girənlərdir.
- * Ağlı başında olanlar dünyaya baxdıqlarında, onun əziz tutanları zəlil, var-dövlət toplayanları pərişan etdiyini görərlər.
- * Dünya elə bir zəhərdir ki, onu bilməyənlər içər; tanımayanlar ona rəğbət edər. Məhv olanlar da məhz bu səbəbdən məhv olarlar.
- * Dünya həyatındaki rifah şiddət və bələlərlə iç-içədir.
- * Ağlılı insan Allahın qorxutduğundan qorxan, "*uzaq ol!*" dediyindən uzaq olandır.
- * Güclü və təkəbbür sahibi olanları gücsüzlərin başına gətirmə.
- * Nəfsini Allahın haram etdiklərindən qoru ki, abid olasan.
- * Allahın bölgüsünə razi ol ki, varlı olasan.
- * Ey İnsanlar! Şəhvətlərinizi tərk etmədikcə sevdiyiniz şeylərə çata bilməzsınız. Pisliklərə səbir etmədikcə də ümid etdiyiniz yaxşı şeyləri əldə edə bilməzsınız.
- * İman ilə xəyanəti bir yerdə tuta bilməzsən.
- * Əcəlin gəlmədən getməyəcək; ruzin qurtarmadan ölməyəcəksən. Haqqın olmayanlarla da ruzilənməyəcəksən
- * Dilinlə etdiyin duaya qəlbin də inansın və iştirak etsin.
- * Dünyalıq yiğarkən gecə odun yiğan, fəqət əlinə nə gəldiyini bilməyən kimi olma yəni topladığının halal və haramlığına diqqət et.
- * Həmişə şərli insanlarla bərabər olarsan, xeyirli və saleh şəxslər səni şərli bir insan olaraq görərlər. Sən də, yoldaşlıq etdiyin şərəflərin təsiri ilə saleh şəxslər haqqında sui-zənn bəsləyərsən.
- * Günahlar küfrün elçiləridir. O halda tövbə edin və günahlardan üz çevirin.

LİDER, YOXSA MENECER?

Gündəlik həyatımızda Lider, Menecer sözlərinə çox rast gəlirik. Lakin bunları bir-birindən ayıra bilirikmi? Bu məqaləmizdə haqqında danışğıımız anlayışların bir-birindən fərqi izah etməyə çalışacaqıq.

Bu məqaləni işləyərkən məni bir sual düşündürür: "Lider, yoxsa Menecer?".

Müasir dövrümüzdə, dünya ölkələrində milli maraqların qorunmasında, yaranmış böhranın idarə edilməsində böyük çətinliklər yaranır. Bu zaman ortaya belə bir sual çıxır. "Bu idarəetmə prinsiplərinin yaradılıb həyata keçirilməsində əsas rol oynayan lider, yoxsa menecerlərdir və bunlar arasında nə kimi fərqlər var?"

Belə ki, idarəetmədə liderin rolü edilməsi lazım olanı müəyyənləşdirmək, yəni doğru olanı etməkdir. Menecerin rolü isə

"necə?" sualını cavablandırmaq, yəni işi doğru etməkdir.

Menecerlərin fəaliyyəti tabeçiliyində olan işçilərə təsir etmək və onlarla münasibət qurmaq üçün hakimiyyət mənbələrinə əsaslandığı halda liderlərin fəaliyyəti isə təşkilatda sosial qarşılıqlı təsirə və münasibətlərə əsaslanır. Belə ki, insana əmr, göstəriş verməklə deyil, onun mövqeyindən çıxış edərək istiqamətləndirmək daha çox fayda verir. Yəni lider öz ətrafindakılara "küllək" kimi soyuq deyil, "günəş" kimi isti münasibət bəsləməlidir. Lider təşkilatda tabeçilərə deyil, ardıcılara üstünlük verir. Belə ki, "müdir-tabeçi" "lider-davamçı" münasibəti ilə əvəz olunur.

Lider böyük dəyişiklərin yaratdığı yəni məqamları nəzərə ala bilən, təhlü-

kələrə baxmayaraq bu məqamları qiymətləndirərək təşkilatına yeniliklər gətirə bilən, hər kəsin gözünün çevirəcəyi yeni bir üfüq açan şəxsdir. Bəziləri liderlik keyfiyyətinin anadangəlmə, bəziləri isə müəyyən məktəb keçməklə qazanıldığını qeyd edir. Əslində isə hər kəsdə bu qabiliyyət var, amma onu reallaşdırmaq onun öz səylərindən asılıdır, yəni lider yetişdirilmir, lider yetişir.

Liderlikdə əhəmiyyət kəsb edən amil onun missiyasıdır. Həmçinin bu missiya diqqəti təşkilatın həqiqətən nə etməyə çalışdığı məsələ üzərində cəmləşdirməlidir.

Liderlərin ən vacib vəzifəsi vaxtı düzgün qiymətləndirməsidir. O, hər an böhran olacağını gözləməlidir. Əlbəttə ki, böhranı zərər vuranadək gözləmək artıq öz səlahiyyətlərindən imtina etmək deməkdir. İdarəetmə üçün ən ağır hal həddən artıq ehtiyatlı və ya fəal olmaqdır. Belə ki, liderlər nə nəticələri görməyə həddən artıq tələsən və “turpu” kök atlığı görmək üçün onu dərtib çıxaran, nə də kifayət qədər yetişməsinə inanmayaraq “turpu” heç vaxt dərtib çıxarmayan təsərrüfatçı olmalıdır. Bu da həqiqətdir ki, dövrün təbii fəlakətlərinin qarşısını tamamilə almaq mümkün deyil. Ancaq “döyüşə” hazır, yüksək mənəviyyata malik, həmçinin böhran zamanı özünü necə aparmağı bacaran, özünə inanan və adamlarının bir-birinə inandığı təşkilat yaratmaq mümkündür. Bu da liderlərin ən birinci vəzifəsidir. Lider hamidən seçilib, hamının yaratdığı qaranlıq fonda parlayan mümtaz şəxsdir.

Tədqiqatlar nəticəsində məlum olmuşdur ki, liderlər adətən özlərindən soruşurlar: “Biz həqiqətən bizə etibar edilmiş ehtiyatları, o cümlədən adamların istedad və qabiliyyətlərini, pulun yaradıcı potensialını layiqincə qiymətləndirə bilirkmi?” Bunlar yalnız böyük ideyaların

*Lider böyük dəyişiklərin yaratdığı
yeni məqamları nəzərə ala
bilən, təhlükələrə baxmayaraq
bu məqamları qiymətləndirərək
təşkilatına yeniliklər gətirə bilən, hər
kəsin gözünün çevirəcəyi yeni bir
üfüq açan şəxsdir.*

düşünülməsi deyil. Bu, sadəcə cazibədarlıq da deyil, bu, işi həyata keçirmək deməkdir. Bu isə istənilən missiya üçün birinci dərəcəli fəaliyyət əmriddir.

Beləliklə, liderlərin mənimsəməsi lazımlı olan müxtəlif qabiliyyətlər vardır:

1. Çalışanlar arasındaki mədəni, etnik, cinsi fərqliliklərinə hörmət göstərərək onlarla düzgün münasibət qurmaq.

2. Özünü və təşkilatda öz yerini başa düşmək.

3. Xarici görkəm və işdə özünü təqdim etmək.

4. Əmək etikası və motivasiya.

5. Təşkilatda işləri cəmiyyət dəyərlərini əks olunmasına imkan verəcək şəkildə təşkil etmək.

6. Münaqişələrin və stresin idarə edilməsi.

7. Ünsiyyət qabiliyyəti.

8. Vaxtı başa düşmə, ona münasibət, ondan istifadə.

9. Özünə və işçilər arasında görüləcək işə qarşı inam yaratmaq və s.

Biz də nailiyyətlər əldə etmək istəyiriksə, bütün bunları özümüzdə indidən yaratmalıyıq. Çünkü bu bizim və ya işləyəcəyimiz təşkilatın nüfuzunun yüksəlməsi üçün deyil, həm də ölkəmizin inkişafı üçün lazımdır.

Sonda fikrimi liderlik fenomeninin tədqiqatçılarından birinin fikri ilə tamamlamaq istərdim. “Əgər xalqı başa düşmək istəyirsənsə hökmdar ol, əgər hökmdarın (liderin) kim olduğunu bilmək istəyirsənsə xalqa məxsus ol!”

İBRƏTLİ MESAJ

Yaxın günlərdə bir söhbət məclisində iştirak edirdim. 20-25 nəfər bütün diqqətimizi verərək söhbətə qulaq asırdıq. Həmişəki kimi yenə Qurani-Kərim oxuyub dualar edərək başladıq. Ustadın anlatdıqları boks rinqində gücsüz rəqibə ardarda vurulan sərt yumruqlar kimi üzümüzə, gözümüzə, bütün bədənimizə dəyirdi. Bizimsə bu sərt zərbələr qarşısında əlimiz-qolumuz bağlı idi. Həmçinin almamız gərəkən ibrətləri, həyatımızda necə yaşamalı olduğumuza aid verilən ip uclarını qaçırmamağa çalışırdıq. Ustad özünəməxsus şirin diliylə, xoş üslubuya söhbətinə davam edirdi. Söhbətdən uzaqlaşan, yatan, darıxan yoldaşlarımızı göründə isə tez mövzunu fərqli istiqamətə çevirirdi. Özlərinin oyandırılmağa çalışıldığını anlayanlar və mövzunun dəyişdiyini fərq edənlər isə dərhal özlərinə gəlirdilər. Fikirlər çox dağlımadan yenə söhbət ətrafında cəmləşir, gözlər bir az sərt, bir az xərif təbəssümlü üzə dikilirdi. Müəllimin bu üsulu əslində çox gözəl bir taktika idi. Yataraq bu həqiqətlərdən, gerçəklərdən yayınmağa çalışanlar söhbətin dəyişməsi ilə ustada qulaq asırdılar. Sonra isə ani manevrlə söhbət əvvəlki yerə gəldikdə bir daha ayrılmırdılar. Diqqətlə dinləyənlərsə bu dəyişikliyi gülərək qarşılıyır, yorğunluqlarını çıxarırdılar.

Cox mühüm olmadığı təqdirdə ustاد telefonuna gələn zəngləri qəbul etməzdidi. Bu dəfə də eyni hal təkrar oldu. Bir-iki dəfə telefon çaldı, kim olduğuna baxdı və söhbətə qaldığı yerdən davam etdi. Lakin söhbətin tam ortasında telefonuna gələn

Bəli, ölüm haqdır və biz nədənsə bu haqdan qorxuruq. Qapımızı döyməsini heç vaxt istəmirik. Telefonlarımız hal-hazırda açıqdır, həyatımıza heç ölməyəcəkmiş kimi davam edirik. Lakin gün gələcək telefonumuz tamamən bağlanacaq və biz telefonumuzdakı məlumatlardan, programlardan, yazıldan hesab verəcəyik.

bir mesajla bir anda diqqəti dağıldı. Beş-on saniyə dayandıqdan sonra “Aleykum salam” deyərək səhbətinə davam etdi. Əslində bu mesaj və ustادın bu mesajı oxuması heç kimi maraqlandırmırıdı. Ta ki, səhbətin sonunda müsajı bizimlə paylaşana qədər.

Mesajı yollayan bizim çox yaxından tanıdığımız və bir neçə gün əvvəl atasını dəfn edən dəyərli bir qardaşımızdı. Mesaj həqiqətən kədərli və bir o qədər də iibrətli idi. Gələn mesajda bunlar yazılımışdı: “Müəllim, dünən axşam atamın telefonuna zəng etdim. Telefonu bağlıydı. Telesekretar “bu nömrəyə zəng çatmır” deyirdi. Atamın öldüyüünü, bu həyatda atasız qaldığımı bir daha xatırladım. Çox ağladım və dua etdim.” Bu mesajı eşidən kimi mesaj göndərənin, atası ölenin yerinə özümü qoydum. Allah uzun ömür versin, bizi atanadan məhrum etməsin –deyə dua etdim. Çox qorxdum, tüklərim biz-biz oldu. Bu, mənim baxış prizmamdı. Ustadsa mesajı fərqli yozdu: Gün gələcək heç birimizə zəng çatmayacaq, hamımızın telefonu bağlı olacaq.

Əslində o məclisdəki hər kəsin bu prizmadan baxması lazımdı. Çünkü həqiqət bu idi. Biz bu həqiqəti görüb gələcəyimiz üçün sərmayə toplamalıyıq. Telefonumuza zəng çatmadığı zaman cənnətin minlərlə nemətlərindən faydalana bilmək, Həzrət Peyğəmbərə qonşu ola bilmək üçün tədarük görməliyik.

Bəli, ölüm haqdır və biz nədənsə bu haqdan qorxuruq. Qapımızı döyməsini heç vaxt istəmirik. Telefonlarımız hal-hazırda

açıqdır, həyatımıza heç ölməyəcəkmiş kimi davam edirik. Lakin gün gələcək telefonumuz tamamən bağlanacaq və biz telefonumuzdakı məlumatlardan, programlardan, yazıldan hesab verəcəyik. Gözəllik, müşk-ənbər içindəki cənnət nemətlərindən faydalansaq da bunlara görə faydalanaçaq, cəhənnəm alovunda odun kimi yansaq da bunların nəticəsində yanacağıq.

Bir ölüyük artıq, amma heç kimin can atmadiği “ölü”nü yuxarı başda oturacaq Biri var. Hər kəsin gözdən çıxardığı cənazəni əbədi sevimsi edəcək Biri... Ən yaxınlarının belə üzünə baxmaq istəmədiyi cəsədin üzünə baxan Biri. Ən çox sevdiklərinin və sevənlərinin belə unutduğu və hətta unutduğunu da unutduğu cəsədin qədrini bilən Biri... “O, ölüdən diri çıxardır.” (əl-Ənam, 95)

Çox bəyəndiyim və hər dəfə ağlıma gəldikdə əllərimi səmaya qaldırıb etdiyim bir dua var. Allah bizə ölümün xeyirlisini, gözəlini nəsib etsin. Xeyirlisi, gözeli necə olur? Namaz qlarkən, mənəvi səhbət məclisində və s. kimi hallarda gözəl simasiyla və xoş ətirlərlə gəlib bizimlə birlikdə əbədiyyətə, bu sonsuz yolculuğa ağrısız, sancısız, kəlməyi-şəhadət gətirib son nəfəsimizlə birlikdə alıb götürərək. Budur gözəl ölüm.

Allah-Təala canımızı rahatlıqla təslim etməyi və öldükdən sonra yenidən dirildiyimizdə cənnətlə mükafatlandırılmağı hamiməza nəsib etsin.

Amin...

BƏHANƏLƏR

Özünə inamı zəiflədən amillər arasında üzərində durulacaq ən mühüm xüsuslardan biri də bəhanələrdir. Bəhanələr tez-tez müraciət etdiyimiz, hər an köməyimizə çatan və bizə təsəlli verən dostlarımızdır. Bir yerdə qərar verib artıq daha yüksək standartlaraya görə yaşayacağam, istədiyimə nail olmaq üçün əlimdən gələni edib mütləq uğur qazanacağam deyib işə başlayırıq. İlk vaxtlar çox həvəslə və həyəcanlı oluruq, amma nədənsə bir müddət keçidkən sonra o həvəsi, həyəcanı itiririk və eyni zamanda qalibiyyətə olan inamımız da zəifləyir. Bunun əvvəlki yazınlarda da vurğulandığı kimi müxtəlif səbəbləri var. Bunlardan əlavə olaraq bir səbəb də bəhanə gətirmə vərdişimizdir. Bəhanələr adətən hər hansı önəmli bir iş üzərində işləyərkən, həyatında nə isə dəyişiklik etmək, nəyisə daha etməmək, tərgitmək və ya hansısa yeni vərdişə yiyələnmək üçün qərar verdikdə və ya qərar verən andan bir müddət sonra lazım olan kimi, heç gedikmədən ortaya çıxırlar.

Əldə etmək istədiyimiz hər hansı də-yerli bir şey üçün vaxtimızdan, rəhatımızdan, bəzi sevdiyimiz şeylərdən fə-dəkarlıq etməliyik. Özümüzü daha çox

kontrol etməli, daha çox çalışmalı, daha az yatmalı, xoşumuz gəlməsə də önəmli və lazımlı işlərə vaxt ayırmalıyıq. Bütün bunlar adət halını almış yaşam tərzimizdə dəyişikliklər etməyimiz, yeni və dissiplin tələb edən və bir az da çətin olan bir programa görə yaşamağımız deməkdir. Uğur qazanmağın da ən önəmli sırrı budur: etməli olduğun şeyləri istəsən də, istəməsən də; sevsən də, sevməsən də etməli olduğun şəkildə və vaxtda etmək! Bunu düşünmək, bù cür bir insan olduğunu təsəvvür etmək xoş gəlir, amma lazımi fədakarlığı göstərmək çətin və acılı görsənir. Bütün bunlara baxmayaraq “mən edəcəyəm” deyib fəaliyyətə başlayanda mütləq çətinliklərlə mübarizə aparmalı olursan. Bu çətinliklərlə mübarizə aparan vaxtlarda yorğun olanda, həvəzsiz olduqda, bir az şübhəyə düşdüyü anda yeniliyə görə deyil, əvvəlki tərzdə yaşamaq üçün (bu daha rahat olur) bəhanələrə müraciət edirik. Bu sadıq dostlarımız da hər an xidmətə hazır olduqlarından heç gözləmək də lazımlı olmur, elə o an hazır olurlar. Bu bəhanələr çox saydadır və hər vəziyyət üçün də uyğun olan birini tapmaq heç də çətin deyil. Bunlara misal kimi - mən həmişədən belə olmuşam

- bu mənim xasiyyətimdir
- kifayət qədər pulum yoxdur
- buna gücüm çatmaz
- heç kim dəstək vermir / verməyəcək
- vaxdım yoxdur
- özümü hazır hiss etmirəm
- bunun üçün çox yaşlıyam və ya gəncəm
- qorxuludur / risklidir
- çətindi və s...

Bunlar hər kəsin tanış olduğu və əksəriyyətin bəhanə olaraq deyil də gerçək səbəblər olaraq istifadə etdiyi əsassı bəhanələrdir. Coxları möcüzə gözləyir ki, nə isə bir şey olsun və heç bir əziyyət çəkmədən, fədakarlıq etmədən, oturduğu yerdən istədiyinə nail olsun. Amma unutmaq lazımdır ki, yataraq uğur qazanan, istədiyinə nail olan sadəcə toyuqlardır.

Halbuki çalışmaq, hər hansı bir önəmlı hədəf uğrunda əziyyət çəkmək, fədakarlıq etmək, yuxusuz qalmaq, önəmsiz hər bir şeyə, hər gülünc bəhanəyə böyük bir YOX deyib, günlərini faydalı bir şəkildə keçirmək bir fəzilətdir. Vaxt sürətlə keçərkən o dəyərli anlara bəhanələr gətirməkdənsə, az da olsa nə isə etmək daha düzgün və məntiqli deyilmi?!

Bəhanə gətirmək səni istədiyin hədəflərdən uzaqlaşdırmaqdan, özünə olan inamını zəiflətməkdən, özünü heç nəyə layiq olmayan, dəyərsiz, bacarıqsız bir insan kimi görməkdən başqa heç nəyə yaramır.

Düşünək ki, iki nəfər var. Hər ikisi də əldə etmək isdədikləri şeylər üçün işləməyə çalışmağa başlayır. Başlanğıcda hər ikisi də həvəslə, inamlı başlayır, bir müddət keçdikdən sonra çətinliklərlə üzləşəndə biri bunu necə aşa bilərəm deyə düşünür, yollar axtarır və nə etmək

lazımdırsa istəsə də, istəməsə də onu edir və bəhanə gətiməyə nə səbəbi, nə də vaxtı olur. Digəri isə sanki səbirsizliklə gəlmələrini gözlədiyi çətinliklərlə üzləşdiyi anda özünün “haqlı” olduğunu sübüt etmək üçün durmadan şikayetə əl atır. Bu zaman da bəhanələr köməyinə çatır. Gətirdiyi səbəblər ola bilər həqiqətən də ona mane olsun, amma hər maneə də üzərindən aşmaq və istədiyinə nail olmaqla üçün bir vasitədir. Şikayət etmək, bəhanələr gətirmək üçün əsaslı bir səbəb deyil. Bu nümunədən də gördüyüümüz kimi bu iki nəfərin hər biri hadisəyə yanaşma tərzinə uyğun nəticələr əldə edir. Çətinliklərə özünü sınamaq, sübut etmək, iradə gücünü, qətiyyətini, əzmini da-ha da gücləndirmək üçün bir sınaq kimi baxan hər mücadiləsindən sonra özünə olan inamını daha da gücləndirdiyi kimi, digəri bunu özünü əziyyətdən, fədakarlıq etməkdən canını qurtarmaq, işin doğrudan da imkansız olduğuna ətraf-dakıları və özünü inandırmaq üçün bəhanələri həvəslə, mümkün hər anda və hər yerdə anlatmağa başlayır. Bu da ona olduğu yerdə qalmağa və daim yaşaya biləcəyindən daha aşağı bir səviyyədə bir həyatı yaşamağa səbəb olur.

Bəhanələrlə yaşamaq və nəticədə, özümüzə olan inamımızı itirmək, istədik-lərimizi realda deyil, sadəcə xəyallarda yaşamaq, ya da bunun əksinə zehnimizə gələn hər bəhanəni rədd edib ən yüksək standartlara görə həyatımızı davam etdirmək bizə qalmış bir seçimdir. Allahın da bildirdiyi kimi hər insan çalışığının qarşılığını görər.

Çalışmaq, hər hansı bir önəmlı hədəf uğrunda əziyyət çəkmək, fədakarlıq etmək, yuxusuz qalmaq, önəmsiz hər bir şeyə, hər gülünc bəhanəyə böyük bir YOX deyib, günlərini faydalı bir şəkildə keçirmək bir fəzilətdir. Vaxt sürətlə keçərkən o dəyərli anlara bəhanələr gətirməkdənsə, az da olsa nə isə etmək daha düzgün və məntiqli deyilmi?!

VAİZİN DUASI

Bir vaiz vardı. Nə vaxt minbərə çıxsa, pis insanlara dua etməyə başlayardı. Belə deyərdi:

- "Ya Rəbbi! Pislərə, fəsadçılaraya, üsyankar və günahkarlara mərhəmət et! Mömünlərə istehza edənlərə, kafir qəlblilərə hidayət ver!" Bunun əksinə yaxşı insanlara isə heç vaxt dua etməzdi. Ona dedilər ki:

"- Sapiq və fasiqlərə dua etmək heç yaxşı iş deyil. Biz bu zamana qədər belə bir şey eşitmədik."

Vaiz onlara belə cavab verdi:

- Mən onlardan həmişə yaxşılıq gördüm. Onlar mənə əllərindən gələn bütün pislikləri etdilər. Mənə o qədər zülm və cəfa etdilər ki, nəhayət mən onlardakı bu azgınlığı görüb şərdən xeyrə, zülmətdən nura, zəlalətdən hidayətə, cəhalətdən elmə yönəldim. Nə vaxt dünyaya yönəlsəm, onlardan əziyyət görür və tez yaxşılıq tərəfə yönəlir, dualara sarılırdım. Onlar mənim qurtuluşuma səbəb oldular. Buna görə də mən həmişə onlara dua edirəm.

*Həqiqətdə hər düşmən sənin əlacın, hər dərd sənin
dərmənindir. İnsan düşməndən qaçar tənha yerlərə siğınar və
təkbaşına Yaradanına dua edər. Allah düşmənə qarşı zəfər ehsan
edər, dəndlərə dəva bəxş edər. Çünkü O, çarəsizlərin çarəsidir.*

BƏSİRƏT

Günlərin birində qatır dəvədən soruşdu:

"- Ey dostum! Eniş olsun, yoxuş olsun, geniş olsun, dar olsun, quru olsun, palçıq olsun sən bütün yollarda gözəl gedir, heç yerə ilişib yixilmirsan. Mən isə bir-iki addım gedəndə ayağım ilişir, təpəsi üstə yixilram. Bunun səbəbi nədir? Niyə sən yixilmirsan, mən isə həmişə yixilram? Nə etməliyəm?

Dəvə qatıra belə cavab verdi:

"- Mənim gözüm sənin gözündən daha yaxşı görür. Həm də mən yuxarıdan baxıram. Uzaqlarda olan çuxur və dikləri, daşlıq və qayalığı, tikan və kolları əvvəlcədən görüb, ona görə tədbir alıram. Atdığım addımı fikirləşib atıram.

İnsan uzaqqorən olmayanda gözləmədiyi təhlükələrlə üz-üzə gəlir. Görən adam isə yolun enini-uzununu görür. Çuxuru-quyunu tanır. Başına gələ biləcək hər halı dərin-dərin təfəkkür edir. Bəlalara qarşı səbir və mətanət zirehini hazırlayır.

OTUZ İLDƏ NƏ ÖYRƏNDİN?

Böyük Allah dostu Şəqiq Bəlxı tələbəsi Xatəm Əsamdan soruşdu:

“- Nə zamandan yanımı gəlib-gedirsən?”

“- Otuz ildir.”

“- Bu otuz ildə nə öyrəndin?”

“- Bu müddət ərzində altı cümlə öyrəndim.”

“- Nədir onlar? Mənə də söyle. Bəlkə mən də onları işləyib qurtuluşa çataram.”

Xatəm Əsam saymağa başladı:

1. Yer üzündə olan bütün canlıların ruzisi Allaha aiddir.” (Hud, 6). Bu ayəni oxudum. Özümü də o canlıların içində gördüm. Hər kəsin ruzisini Allah verir. Mənim üçün ayrılan mütləq gələcəkdir. Filin də, qarışqanın da ruzisini verən, mənim də ruzimi verəcək. İşlərimi gördükdən sonra, o işlərin nəticəsini Allaha həvalə etdim. Sonra da heç bir şeyə əhəmiyyət vermədən ibadətlə məşğul oldum.

2. “Möminlərancaq qardaşdırılar” (əl-Hucurat; 10). Bu ayəyə baxdım. Gördüm ki, bütün möminlər mənə qardaşdır. Qardaşın qardaşa şəfqətli olması lazımdır. İnsanlığın arasına girən düşmənçiliyin təməli paxillliqdır və başqasının əlində olana qısqanlıqdır. Buna görə dünyanın harasında olursa olsun bir möminə kədər gəlsə, o kədər mənə gəlmişcəsinə üzüldüm. Bir müsəlməna bir xeyir toxunsa, onun sevinci mənim sevincimdir.

3. Gördüm ki, hər kəsin bir sevgilisi var. Hər kəs sevgisini sevdiyinə açır. Mən də Allaha qulluğu sevdim. Allaha itaət sevgisi məni o qədər bürüdü ki, qəbirdə, məhsərdə və siratda mənə yardım edəcək bu itaətdən ayrılmadım.

4. Gördüm ki, hər kəsin bir düşməni var. Düşmənin düşmənlik etməsi normaldır. Onun düşmənliyindən qorunmaq lazımdır. Mən də Allahın sevmədiklərini düşmən bildim. Bu düşmənlərdən görünənləri rahat düşmən, görünməyən şeytanın düşmənçiliyi isə daha çətindir. Mən onu görmürəm, o məni görür və özü ilə bərabər atəşə aparmaq istəyir. Belə olduğuna görə, yaşadığım müddətdə şeytanı özümə düşmən bildim və onun əleyhinə çalışdım.

5. Gördüm ki, hər kəsin bir evi var. Bu evin də abad edilməsi lazımdır. Mən də evimin qəbir olacağını düşünüb onu abad etməklə məşğul oldum.

6. Gördüm ki, hər kəsin bir müştərisi var. Mənim də müştərim ölüm mələyidir. Başqa müştərilərdən fərqli olaraq mənə nə zaman gələcəyini bilmədiyim üçün hər daim onu gözlədim. Nə vaxt gəlsə hazırlam. Ona, “əcəlimi bir az da gecikdir” deməyəcəyəm.

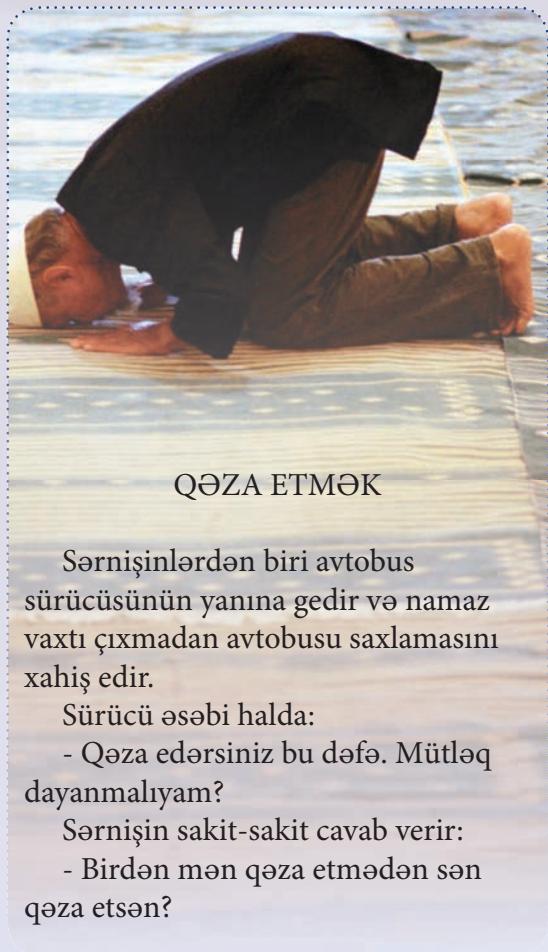
Xatəm Əsamın saydıqlarını səbirlə dinləyən Şəqiq Bəlxı belə dedi:

“Öyrəndiklərin çox gözəl. Əgər bunlarla əməl etsən qurtularsan. Mən də etsəm qurtularam, inşallah!”

MƏŞHURLARDAN NÜANSLAR

Ülvi MƏMMƏDOV

umamedov2002@gmail.com

QƏZA ETMƏK

Sərnişinlərdən biri avtobus sürücüsünün yanına gedir və namaz vaxtı çıxmadan avtobusu saxlamasını xahiş edir.

Sürəcü əsəbi halda:

- Qəza edərsiniz bu dəfə. Mütləq dayanmaliyam?

Sərnişin sakit-sakit cavab verir:

- Birdən mən qəza etmədən sən qəza etsən?

KOMMUNİZMDƏN BİR ŞEY ÇIXMADI

İsmayıllı Şıxlı Hüseyn Ariflə bağlı xatirələrində yazırıdı:

Bir səhər tezdən telefon zəng çaldı.
Dəstəyi gec götürdüm. Səsimdən hiss etdi ki, yuxudan yenicə durmuşam:

- Ə, a Qoca, deyəsən yatırdın?

- Bə neyləyim, a Hüseyn, özün demirsənmi,
İsmayıllı Şıxlı yata-yata feodalizmdən birbaşa kommunizmə keçmək istəyir.

- İndi sözümü geri götürürəm.
yaxşı eləyib yatırsan. Onsuz da kommunizmdən bir şey çıxmadi.
Deyəsən geri qayıdası olduq.

SƏN FİKİRDƏN ANLAMAZSAN

Ustad Nəcib Fazıl 1960-cı illərdə Amasyada bir konfrans verir. Salon ağzına qədər doludur... Ustad çıxış edərkən bir nəfər etiraz edir. Etiraz edən ayağa qalxır. Ustad soruşur:

“- Kimsiniz?” Etiraz edən:

“- Mən buranın alay komandiriyyən” deyir. Ustad:

“- Aydındır, buyurun oturun” deyir.

Konfrans davam edir. Ustad o qədər əsəbi xarakterə sahibdir ki, özünü saxlaya bilməsi də mümkün deyil. Qaldığı yerdən davam edir. Birdən soruşur:

“- Kimdi o etiraz edən?” Etiraz edən ayağa qalxır:

“- Mənəm” -deyir. Ustad baxır:

“- Aydındır, buyurun oturun” deyir.

Yenə qaldığı yerdən davam edir və üçüncü dəfə soruşur:

“- Kimdi o etiraz edən?” Etiraz edən yenə ayağa qalxır:

“- Mənəm” deyir. Ustad:

“- Aydındır, buyurun oturun” deyir. Sonrada salondakilərə baxaraq bu cümləni söyləyir: “Əsgər fikirdən anlamaz. Əmr verib qaldıracaqsan, əmr verib oturdacaqsan.”

SİZ GÖLDİNİZ

Misir valisi Kavalalı Mehmet Əli Paşa İstanbul'a gedəcək olan nədimi şair Nihat bəydən gələrkən ağ rəngli, yaxşı bir eşşək gətirməsini istəmişdi. Lakin Nihat bəy eşşəyi almağı unudur, Misirə gəldikdə isə Paşa haqlı olaraq soruşur:

“Nihat bəy, bizim eşşək nə oldu?” Şair özünü itirib belə cavab verir:
“Vallahi, unutdum, Paşam. İndi sizi gördüm, xatırladım.”
Paşa aldığı cavabdan narazı olsa da gülümsəyərək belə deyir:
“Nə isə, siz goldiniz, artıq gərək qalmadı.”

ASSANIZ OLMAZMI?

Padşahın istəyi ilə bir gün İncili Çavuş vəzirlərdən birinin təqlidini edir. Təqlid olunan vəzir bunu eşidib çox əsəbiləşir və:

“Mən onu öldürüm, aləmə dərs olsun.” -deyir. İncili Çavuş vəzirin bu sözünü eşidib canının dərdinə düşür. Padşahın yanına gedib vəziyyəti ona danışır. Padşah İncili Çavuşa:

“Sən qorxma, o səni öldürə bilməz. Əgər o səni öldürsə, mən də onu asaram.” -deyir.

Bu zaman İncili Çavuş belə deyir:
“Amandır Padşahım, o məni öldürməmişdən əvvəl siz onu assanız olmazmı?”

ÖRTÜNMƏK ÜÇÜN GEYİNİMƏK!

İngiltərə kralı ilə görüşən Qandinin əynində həmişəki kimi ağ örtüsü vardı.

Görüşdən çıxdıqdan sonra müxbir sual verir:

- Qiyaftiniz kralla görüşmək üçün kifayət idimi?

Qandi özünü sindirədan cavab verir:

- Kral ikimizə də kifayət edəcək qədər geyinmişdi.

BİR YAXŞILIĞIN MÜKAFAТИ

Rəvayətə görə çox qədim zamanlarda varlı bir oğlan yaşayırırdı. Gündərin bir günü bu oğlan bir gənc qızı möhkəm aşiq olur. Bir az keçəndən sonra oğlan aşiq olduğu qızı evlənmək təklifi edir. Lakin qızın bir qüsuru var idi: onun bir əli sıkəst idi. Buna görə qızçıqaz oğlandan utanırırdı və gecə gündüz Ona şəfa verməsi üçün dua Allaha edirdi. Mərhəmətlilərin ən mərhəmətlisi olan Allah da onun dualarını qəbul edir və möcüzə baş verir. Qızın sıkəst əli sağalır. Qız sevincək halda oğlana razılıq verir və onlar evlənirlər. Bir gün cavan cütlük nahar edirdi. Bu zaman evin qapısına bir dilənçi yaxınlaşır və ev sahiblərindən ona kömək etmələrini istəyir. Bunu eşidən kimi qız iki dilim çörəyi götürüb dilənçiyə vermək istəyir. Lakin əri ona bunu etməyə icazə vermir. Qız fikirləşir ki, əri xəsislik edir və buna görə gözləri yaşıla dolur. Elə bu an əri ona belə deyir: “İki dilim çörək çox azdır. Ona bir qab dolu yemək ver!” Qız sevincək yeməyi dilənçiyə verəndə təəccübündən donub qalır. Çünkü həmin şəxs onun birinci əri idi. Bu insan vaxtilə çox varlı, adlı-sanlı adam idi. Lakin həddən artıq xəsis idi. İndi isə dilənçilik etmək məcburiyyətində qalmışdı. Qız yeməyi verib, bikef halda oturur və həyat yoldaşına öz acı hekayəsini danışır: “Birinci ərim çox xəsis idi. Bir gün evdə tək idim, bir dilənçi gəldi, mən də ona bir toyuq verdim, içinə də qiymətli üzüyümü qoydum. Ərim evə gələndə bundan xəbər tutdu və qəzəblənərək məni boşadı, hələ üstəlik əlimi sıkəst edib şəhərdən qovdu...”

Bütün buna heyrətlə qulaq asan oğlan dözməyib ağlayır. Qız bunun səbəbini soruşanda, oğlan belə deyir: “Üzüyü verdiyin həmin dilənçi mən idim və məhz bu üzük vasitəsilə varlandım...”

20 YANVAR ŞƏHİD AİLƏLƏRİ İLƏ GÖRÜŞ

17 yanvar 2011 tarixində Gəncliyə Yardım Fondunda 20 Yanvar şəhid ailələri ilə görüş keçirilmişdir. Beynəlxalq Humanitar Yardım üzrə Respublika Komissiya-sı, Azərbaycan Respublikası Gəncliyə Yardım Fondu, Türkiyənin “İstanbul Beynəlxalq Qardaşlıq və Yardımlaşma Dərnəyi”nin Azərbaycandakı Nümayəndəliyinin və Azərbaycan Respublikası 20 Yanvar

Fondunun təşkilatçılığı ilə Gəncliyə Yardım Fondu konfrans salonunda 20 Yanvar şəhid və əlil ailələri ilə görüş keçirilmişdir. Tədbirdə iştirak edən qonaqlar ilk olaraq 21 il bundan əvvəl 1990-cı il Yanvar ayının 19-dan 20-nə keçən gecə xalqımıza qarşı törədilən vəhşilikləri əks etdirən sərgi ilə yaxından tanış oldular. Tədbir şəhidlərimizin ruhunu bir dəqiqəlik sükutla yad edilməsi və iki qardaş ölkənin dövlət himnləri ilə açıq elan edildi. Dövlət rəsmilərini və şəhid ailələrini salamlayan Gəncliyə Yardım Fonduun prezidenti cənab Ahmet Tecim öz çıxışında şəhid ailələrinin kədərləri ilə kədərləndiyini və hər zaman Türkiyə dövlətinin Azərbaycan xalqının yanında olduğunu qeyd etdi. Bununla bərabər şəhidlik zirvəsinin böyüklüyündən bəhs edən cənab Ahmet Tecim vətəninin azadlığı uğrunda canından keçən bütün şəhidlərin xalqın qüruru olduğunu ifadə etdi. Tədbirdə çıxış edən digər natiqlər, o cümlədən Prezident Administrasiyası İctimai-Siyasi məsələlər şöbəsinin məsul işçisi cənab Rasim Mirzəyev, Türkiyə Respublikasının Azərbaycandakı Səfirliyinin Təhlükəsizlik müşaviri İsmail Çalışkan, Gənclər və İdman nazirinin müavini cənab İntiqam Babayev, millət vəkili cənab Etibar Hüseynov, 20 Yanvar fondunun sədri Yusif Bünyadzadə və Nazirlər Kabinetin şöbə müdürü cənab Qurban Sadıqov öz çıxışlarında ilk olaraq tədbirin təşkilatçılara minnətdarlıqlarını bildirdilər və şəhid ailələrinə başsağlığı verərək şəhidlərimizin xatırəsinin hər zaman əziz tutulacağından, vətəninin azadlığı uğrunda mübarizə aparan ığid oğullarımıza və onların ailələrinə dövlət rəhbərliyinin dəstəyindən danışdır.

Tədbirin sonunda Gəncliyə Yardım Fondu tərəfindən 180 şəhid və əlil ailəsinə ərzaq-qida paketi təqdim edilmişdir.

20 YANVAR FACİƏSİ XALQIMIZIN QƏHRƏMANLIQ SALNAMƏSİDİR!

19 yanvar 2011-ci il, 12:00-da Gəncliyə Yardım Fondu konfrans zalında Gəncliyə Yardım Fondu və Bakı Şəhər Gənclər və İdman Baş İdarəsinin təşkilatçılığı ilə 20 Yanvar faciəsinin 21-ci ildönümünə həsr olunmuş “20 Yanvar faciəsi xalqımızın qəhrəmanlıq salnaməsidir” mövzusunda tədbir keçirilmişdir.

Gəncliyə Yardım Fonduunun prezidenti Ahmet Tecim, Bakı Şəhər Gənclər və İdman Baş İdarəsinin rəisi Raqif Abbasov, Prezident Administrasiyasının məsul işçisi Rasim Mirzəyev, Gənclər və İdman Nazirliyinin nümayəndəsi Əli Məmmədov, Türkiyə Cumhuriyyəti Büyük Elçiliyi Təhsil Müşaviri Halis Koyuncu, Qeyri Hökumət Təşkilatları formunun sədri Rauf Zeyni, Azərbaycan Gənc Alim, Aspirant və Məgistrler Cəmiyyətinin sədri İlqar Orucov çıxış etmişlər.

Mövzu ilə bağlı ümumtəhsil məktəblərinin yuxarı sinif şagirdləri arasında keçirilən inşa müsabiqəsinin qalibləri mükafatlandırılmışdır.

Xüsusi mükafatlara Kənan Məmmədov (Nəsimi rayonu, 5 sayılı məktəb), Nuridə Yusifzadə (Xətai rayonu, 287 sayılı məktəb), Sərvinaz Ramazanova (Nərimanov rayonu, 193 sayılı məktəb), Çinarə Hacıyeva (Sabunçu rayonu, 169 sayılı məktəb), Aytən Suleymanlı (Səbail rayonu, 239 sayılı məktəb), Nərmin Köçərli (Yasamal rayonu, 286 sayılı məktəb), Aylan Qasızmədə (Qaradağ rayonu, 302 sayılı məktəb), Zaur Qurbanlı (Suraxanı rayonu, 226 sayılı məktəb), Sona Baxşəliyeva (Nizami rayonu, 145 sayılı məktəb) və Nərmin Osmanlı (Xəzər rayonu, 92 sayılı məktəb) layiq görülmüşlər.

İnşa müsabiqəsində fərqlənən şagirdlərə təşkilatçılar tərəfindən müvafiq dərəcəli diplomlar, xatirə hədiyyələri və pul mükafatları verilmişdir.

XOCALI

Günahsız adamlar o gün biçildi,
Yüzlərlə adamın qanı içildi.
O gün ermənilər gözdə kiçildi
Düşmənin əlinə keçdi Xocalı.

Qırıldılar günahsız neçə insanı
İnşallah qoymarıq yerdə bu qanı.
Lərzəyə gətirdi bütün dünyani
Tarixə iz qoyub getdi Xocalı.

Qocalar, cavanlar, qadınlar, qızlar
Övladı olənin ürəyi sızlar.
O körpə ciğazlar, o günahzıslar
Qanlı bir yaddaşım oldu Xocalı

Babayev Rəşad
XI sinif şagirdi
Qax rayonu, Qaşqaçay kəndi

